

ΘΩΜΑ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ

ΒΕΡΟΙΑ 14ος - 20ός αιώνας

(Βυζαντινές εκκλησίες που έγιναν τζαμιά-
Μουσουλμανικά μνημεία-
Μουσουλμανικές συνοικίες-
Χριστιανικές συνοικίες-Παλιές γέφυρες)

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΒΕΡΡΟΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΚΑΡΗΣ

ΜΑΪΟΣ 1998

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

5.9
B

GRYER. 01059

ΔΩΡΕΑ

Θαμὴ Γλενζίδου

ΕΘ. 19972

ΕΘ. ΚΕΝΤΡ. ΒΙΒΛ. ΒΕΡΟΙΑΣ

83801

ΕΘ. ΚΕΝΤΡ. ΒΙΒΛ. ΒΕΡΟΙΑΣ

4-9-98

ΕΘ. ΚΕΝΤΡ. ΒΙΒΛ. ΒΕΡΟΙΑΣ

725.9

T12B

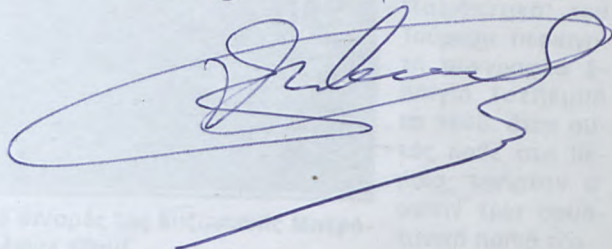
ΠΑ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Η εργασία του καθηγητή Θωμά Γαβριηλίδη, η σχετική με τις μουσουλμανικές συνοικίες, τα τεμένη, τις χριστιανικές συνοικίες, τις εκκλησίες και τις παλιές γέφυρες της Βέροιας, που δημοσιεύτηκε στον τοπικό Τύπο, όμολογώ ότι με εντυπωσίασε και παρόλο που οι υπάρχουσες φωτοτυπίες κυρίως των φωτογραφιών, για διάφορους λόγους, που δεν είναι του παρόντος, δεν είναι αυτές που έπρεπε, αποφάσισα να την εκδώσω φωτοτυπικά σε μικρό αριθμό αντιτύπων, για να είναι πιο εύχρηστη για όσους ενδιαφέρονται να τη γνωρίσουν.

Κώστας Δ. Κάκαρης

Στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας
Βέροια 14.5.1998

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΤΖΑΜΙΑ

Γράφει ο Θωμάς Γαβριηλίδης

Ο ιερός πλάτανος και ο μιναρές της βυζαντινής Μητροπόλης της Βέροιας που έγινε τζαμί.

ΑΠΟ ΤΟ
ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟ ΤΟΥ
ΕΒΛΙΓΙΑ
ΤΣΕΛΕΜΠΗ

"Συνολικά υπάρχουν δεκαέξι παλαιά τζαμιά σουλτάνων. Από όλα το τζαμί του Γαζή Μουράτ Χάν Α' μέσα στην αγορά, το τζαμί του Μουσά Τσελεμπή, γιου του Κεραυνού Χαν, ο τόπος προσευχής (ina bedgah) και το τζαμί του Φραντζή (Franci). Αυτά είναι τζαμιά που έχουν ακμάσει (μετά τη μετατροπή τους) από εκκλησιές".

Σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα από το "Ταξιδιωτικό" του Τούρκου περιηγητή συγγραφέα Εβλιγιά Τσελεμπή το 1668, όταν αυτός ήρθε στη Βέροια, υπήρχαν σ' αυτήν τρία σουλτανικά παλιά τζα-

μια, που, κατά τις πληροφορίες του, ήταν πιο πριν χριστιανικές εκκλησίες. Τα τζαμιά αυτά με τη σειρά που αναφέρονται στο έργο του Ε.Τ. θα μας απασχολήσουν στο σημαντικό σημείωμά.

ΤΟ ΤΖΑΜΙ ΤΟΥ ΓΑΖΗ ΜΟΥΡΑΤ ΧΑΝ Α' Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Για το τζαμί του Γαζή Μουράτ Χαν Α' ο μεταφραστής και σχολιαστής του "Ταξιδιωτικού" του Εβλιγιά Τσελεμπί Βασίλης Δημητριάδης σημειώνει ότι "σήμερα (1973) στεγάζεται σ' αυτό η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ και είναι γνωστό ως ΠΑΛΑΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ. Οι Τούρκοι το ονόμαζαν το τζαμί του Χουνκιάρ".

Όπως είναι γνωστό, όταν οι Τούρκοι κυρίευαν μια χριστιανική πόλη που πρόσβαλλε αντίσταση, εκτός από τις σφαγές, τους εμνηρησιμούς, τους βια-

σμούς και τις λεηλασίες (τα παρεπόμενα των αλώσεων) μετέτρεπαν και το μητροπολιτικό της ναό σε τζαμί που έφερε το όνομα του νικητή (χουνκιάρ) σουλτάνου, όταν η άλωση γινόταν με τη συμμετοχή κάποιου σουλτάνου. Αυτή η πράξη ήταν το επισφράγισμα της νίκης του Ισλάμ και της ήττας του Χριστιανισμού.

Από την προσωνυμία λοιπόν της βυζαντινής Μητρόπολης "το τζαμί του Γαζή Μουράτ Χαν Α'" συ-

μπεραίνουμε ότι αυτή μετατράπηκε για πρώτη φορά σε τζαμί γύρω στα 1385 όταν ο σουλτάνος αυτός κυριέψε τη Βέροια. Αλλά η βυζαντινή Μητρόπολη της Βέροιας στα κατοπινά χρόνια ήταν περισσότερο γνωστή ως "το τζαμί του Χουνκιάρ" (δηλαδή "του νικητή" (ή κατ' άλλους "της νίκης"). Επειδή ο Εβλιγιά Τσελεμπί συνήθως αποκαλεί Χουνκάρ τον Μουράτ Β'

(1421 - 1451) στα χρόνια του οποίου έγινε η τελευταία και πιο μακροχρόνια άλωση της Βέροιας συμπεραίνεται ότι η δεύτερη προσωνυμία, της βυζαντινής Μητρόπολης ως τζαμιού οφείλεται σ' αυτόν.

Είναι κρίμα η Παλιά Μητρόπολη της Βέροιας, η οποία καθαγιάστηκε με τη θυσία του εθνομάρτυρα μητροπολίτη Αρσένιου και άλλων πολλών επιφανών και αφανών Βεροιαίων, να παραμένει σαν ερειπωμένο τζαμί και έπειτα από ογδόντα έξι (τόσα θα γίνουν εφέτος) χρόνια μετά την απελευθέρωση του 1912. Κρίμα και ντροπή!

Ας απελευθερωθεί τουλάχιστο από τα διάφορα παραπήγματα, που είναι κολλημένα επάνω της (μετά φυσικά από αποζημίωση των ιδιοκτητών) τα οποία λόγω παλαιότητας και κατασκευής, ήρα από την αταρίαστη εικόνα

που δίνουν, εγκυμονούν και κινδύνους. Σημειώνεται ότι η Π. Μητρόπολη θεγόταν και Ατίκ τζαμί.

ΤΟ ΤΖΑΜΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΑ ΤΣΕΛΕΜΠΗ, ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ;

Η Βέροια, όπως είναι γνωστό, δεν αλώθηκε μόνο μία φορά. Αγωνίστηκε με πείσμα να μείνει ελεύθερη γιαυτό και οι Τούρκοι χρειάστηκε να την κυριέψουν τρεις ή και περισσότερες φορές ώσπου να τη δαμάσουν. Μέσα στα πηλίσια αυτών των αγώνων αναδείχτηκε και η μορφή της θρυλικής ηρωίδας "Σουλιτανίνας Πα-

λαιοθογίνας Βεργίνας".

Ενας λοιπόν από τους Τούρκους πορθητές της φαίνεται ότι ήταν και ο Μουσά Τσελεμπή, ο γιος του Βαγιαζίτ Κερανού Χαν Α' στα χρόνια 1410 - 1413, τότε που βρισκόταν στις ευρωπαϊκές κτήσεις της οθωμανικής αυτοκρατορίας διεκδικώντας το σουλιτανικό θρόνο. Βέβαια θεωρείται πιθανό η κατάκτηση αυτή να μην έγινε από τον ίδιο το Μουσά αλλά από έναν από τους απογόνους του περίφημου Τούρκου πολεμαρχού Εβρενός, ο οποίος είχε ταχθεί με το μέρος του.

Αν η πληροφορία που μας δίνει η Εθιγιά Τσελεμπή (το 1668) ότι μόνο τρεις ήταν οι βυζαντινές εκκλησιές που μετατράπηκαν σε τζαμιά είναι α-

κριβής, εφόσον το πρώτο τζαμί με τη σειρά που τα κατέγραψε αυτός, είναι αναμφισβήτητο η Παλιά Μητρόπολη και το τρίτο, το τζαμί του Franci (ή Firinci ή Kazanci κ.λ.π.) ο ναός της Αγίας Παρασκευής, για τον οποίο γίνεται περισσότερος λόγος παρακάτω, τότε το δεύτερο, δηλαδή το τζαμί του Μουσά Τσελεμπή, πρέπει να ήταν ο ναός του Αποστόλου Παύλου (ή των Αγίων Αποστόλων) που βρισκόταν στην κατεξοχήν ιερή περιοχή της Βέροιας, στην περιοχή του Βήματος του Αποστόλου Παύλου, του ιδρυτή της αποστολικής Εκκλησίας της.

Στην ταύτιση του τζαμιού του Μουσά Τσελεμπή (1410 - 1413) με ^{στη δεξιά} ~~αυτού~~ που διασώζεται ακόμμη στην περιοχή του Βήματος του Αποστόλου Παύλου μάλλον βοηθά και η φράση του Ε.Τ. "ο τόπος προσευχής" που το συνοδεύει σαν προσδιορισμός, γιατί με την ίδια

ένα τζαμί που υπήρχε

περίπου φράση ο Τούρκος περιηγητής και συγγραφέας μιλώντας στη συνέχεια του "Ταξιδιωτικού" του για τους τόπους αναψυχής και ανέσεως της Βέροιας χαρακτηρίζει μια "υποδειγματική κοιλάδα" της με κυπαρίσσια και άλλα πανύψηλα δένδρα η οποία ταυτίζεται με την

τοποθεσία του Βήματος του Αποστόλου Παύλου, τη γνωστή παλιότερα με την προσωυμία "Τα ποτήρια τα κυπαρίσσια".

Βέβαια το τζαμί που βλέπουμε σήμερα διηγήσατο Βήμα του Αποστόλου Παύλου, δε φαίνεται ως κτίσμα να ήταν παλιότερα βυζαντινός ναός. Για άγνωστους σε μας λόγους ο βυζαντινός ναός των Αγίων Αποστόλων που μετατράπηκε σε τζαμί του Μουσουλμανικού, κάποιο μάλλον κατεδαφίστηκε και με τα δικά του και άλλα υλικά χτίστηκε το διασωζόμενο τζαμί, το γνωστό μας ως Tschailais Moschee ή Τοϊάι - Λαίκ ή το τζαμί του μεντρεσέ (του Σχοδείου) της πόλης

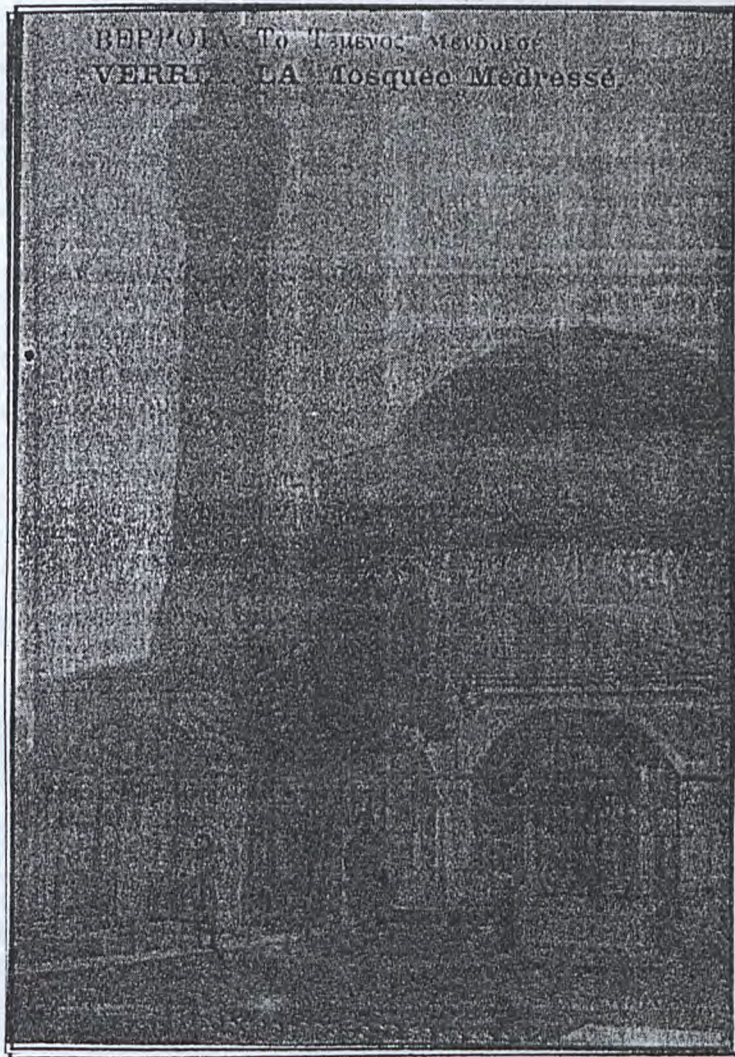
ποτέ τουρκικής συνοικίας Τσαγλαγί. (Μεντρεσέ: αραβική λέξη = Ιεροδιδασκλήριο - Ιεροσπουδαστήριο).

Ενα μαρμάρινο αγκωνάρι της θάσης του μιναρέ "του τζαμιού του Μουσουλμανικού" με τα λείψανα της αρχαίας ελληνικής επιγραφής ΒΩ...ΕΥΝ... είναι αδιάψευστος μάρτυρας ότι τα υλικά του μιναρέ και του τζαμιού (τα καλύτερα οπωσδήποτε) προέρχονται από το ΒΩΜΟ ΤΗΣ ΕΥΝΟΜΙΑΣ, που πρέπει να βρισκόταν εδώ, σ' αυτόν τον τόπο, πριν τον διαδεχθεί ο χριστιανικός ναός και πριν, ποῦ πριν, φυσικά, τον καταλάβει το μουσουλμανικό τέμενος.

ΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΤΖΑΜΙΑ (2ο)

Γράφει ο Θωμάς Γαβριηλίδης

ΒΕΡΟΙΑ. Το Ταινός Μεντρεσέ
VERE. LA Tosquée Medressé

ΤΟ
ΤΕΜΕΝΟΣ
ΤΟΥ
ΜΕΝΔΡΕΣΕ

Επειδή έχω τη γνώμη ότι η επιγραφή που υπάρχει στη φωτογραφία του τζαμιού του Μουσά Τσελεμπί, για το οποίο γράψαμε και στο προηγούμενο σημείωμα, ΑΛΟΣ 16.1.1998 (α' αυτήν που συνοδεύει το σημερινό μου σημείωμα) έχει κάποια ασάφεια στη διατύπωση, θα κάνω ένα σχετικά σύντομο σχόλιασμό της.

Στην επιγραφή, που βλέπουν οι φίλοι αναγνώστες πάνω στη φω-

Το τζαμί του Μουσά Τσελεμπί ή Τιάιλας ή Τσιόι - Αδίκ ή του Μεντρεσέ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

τογραφία, το τέμενος φέρεται ως "Το Τέμενος Μενδρεσέ", ενώ θα έπρεπε να αποκαλείται "Το τέμενος του Μενδρεσέ", εφόσον το κτίριο αυτό λειτουργούσε ως τζαμί (τέμενος = ναός) και όχι ως Ιεροδιδασκλήριο (μεντρεσέ) όπως ίσως συμπεραίνεται.

Με την ευκαιρία αυτή σημειώνουμε συμπληρωματικά ότι ο Εβραϊγιά Τσελεμπί μιλώντας στο "Ταξιδιωτικό" του για τους τόπους αναψυχής και ανέσεως των ανθρώπων των διασκεδάσεων (της Βέροιας) ανάμεσα σε εικοσιέξι παραδεισένιους που υπήρχαν, λέει ότι "ο πιο περίφημος είναι ο τόπος περιπάτου (ο ονομαζόμενος) Τζαγλαγίκ" (= Τόπος που αναβλύζει νερό καθαρίζοντας).

Στο σημείο αυτό ο μεταφραστής και σχολιαστής του έργου του Εβραϊγιά Τσελεμπί, ο Β. Δημητριάδης σημειώνει ότι "εκεί (στο Τζαγλαγίκ) βρισκόταν παλιότερα ο ναός των Αγίων Αποστόλων και ακόμη παλαιότερα αρχαίος θωμός".

Στη συνέχεια της περιγραφής των τόπων αναψυχής και ανέσεως της Βέροιας ο Εβραϊγιά Τσελεμπί μιλάει με ενθουσιασμό για έναν τόπο λατρείας, συζητήσεων και προσευχής "που όμοιός του δεν βρίσκεται άλλος στην οθωμανική αυτοκρατορία..." προσθέτοντας ότι "αυτός ο τόπος λατρείας της Βέροιας

(που σύμφωνα με τον Β.Δ. πιθανόν να είναι η περιοχή του Βήματος του Α.Π.) είναι ένας μεγάλος ανοιχτός και αξιοθέατος ΜΕΝΤΡΕΣΕΣ (η υπογράμμιση δική μου).

Δεν ήταν επομένως το τέμενος της περιοχής του Βήματος του Αποστόλου Παύλου μεντρεσές αλλά βρισκόταν κάποτε μέσα σε έναν απέραντο κήπο που έμοιαζε με υπαίθριο Σχολείο (μεντρεσέ) και αργότερα μάλλον βρισκόταν κοντά σε κάποιο κτίριο Μενδρεσέ.

Το τζαμί αυτό ο Γερμανός συγγραφέας A. Struck

το αναφέρει στο έργο του *M a k e d o n i c h e Niederlande* ως *Tshallals Moschëe*, ίσως από παραφθορά του τουρκικού τοπωνύμιου της περιοχής Τζαγλαγίκ. Παραφθορά αυτού του τοπωνύμιου πρέπει να είναι και το όνομα *Τσιδί - Λαίκ* με το οποίο ήταν γνωστό το εν λόγω τζαμί στους παλιούς Βεργιώτες.

Είχα γράψει τα παραπάνω σχόλια όταν μου τηλεφώνησε η σεβαστή και αγαπητή μου κυρία Χρυσάνθη Μεταλλίδου, αυτή η αγέραςτη Θρακιώτισσα Παιδιστνή, η αστείρευτη πηγή αναμνήσεων για να μου πει ότι το προηγούμενό μου σημείωμα της είχε φέρει στη μνήμη το εξής γεγονός:

Ήταν το 1922 όταν η Βέροια είχε γεμίσει από Ελληνες Πρόσφυγες, ενώ οι Τούρκοι ακόμη δεν εί-

χαν φύγει. Οι ξεριζωμένοι από τις πατρογονικές τους εστίες στεγάζονταν προσωρινά όπου υπήρχε διαθέσιμος χώρος σε εκκλησίες, Σχολεία, τζαμιά κ.λ.π. Δίηλα λοιπόν στο τζαμί του Βήματος του Α. Παύλου, θυμάται η κυρία Χρυσάνθη Μεταλλίδου ότι υπήρχε ένα μακρόστενο διώροφο κτίριο κοντά σε μία σειρά από μεγάλα κυπαρίσσια. Το κτίριο αυτό, όπως και το τζαμί, ήταν γεμάτο πρόσφυγες. Σε κάποιο από τα υπόγειά του είχε αποθηκεύσει και ο πατέρας της παιδούλας τότε Χρυσάνθης την οικοσκευή, που είχε φέρει απ' τη Παιδεστό, την οποία έπειτα, όταν εγκαταστάθηκε σε κάποιο σπίτι με συμβουλή και βοήθεια φίλου τη μετέφερε εκεί. Αυτή η έγκαιρη μετακόμιση υπήρξε σωτήρια, γιατί έπειτα από λίγες μέρες το διώροφο κτίριο που προαναφέραμε πήρε φωτιά και κήκε. Τότε ήταν, που, όπως θυμάται η κυρία Χρυσάνθη, οι Τουρκάδες της γειτονιάς αναστενάζοντας έλεγαν "Αχ! βάλι κήκε ο Μεντρεσέ!"

Αυτό λοιπόν ήταν το τέλος του Μεντρεσέ, που έδωσε το όνομά του στο τζαμί της περιοχής του Βήματος του Αποστόλου Παύλου, μιας από τις ω-

ραιότερες κάποτε της Βέροιας, με λίγα αλλά όχι και αξιοκαταφρόντητα ίσως τώρα των παλιών και "περασμένων μεγαλείων" της.

ΤΟ ΤΖΑΜΙ ΤΟΥ FRANCHI. Η
ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Το τζαμί αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι στα κτηματολογικά τεφτέρια του 1911 αναγράφεται ως Kazakci (Καζακσκή), ενώ παράλληλα ήταν γνωστό και ως "το τζαμί της Μεθικής" και "το τζαμί της Αρκούδας".

Η περιέργεια γύρω από τις περιπέτειες του ναού της Αγίας Παρασκευής που μετατράπηκε σε τζαμί μεγαλώνει και από μια

Οι ελλήδες να βρεθούν κάποιες απαντήσεις στα ερωτηματικά, που απομένουν στηρίζονται πια μόνο σε κάποια αρχεία τουρκικά ή ελληνικά, που ίσως δεν έχουν ακόμη ερευνηθεί ή δεν έγιναν γνωστά.

Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι αν το όνομα με το οποίο προσδιορίζει ο Εβραϊγιά Τσελεμπί το τρίτο τζαμί της Βέροιας, που είχε προέλθει από μετατροπή χριστιανικής εκκλησιάς, διαβαστεί ως Φραντζή, δεν μας διαφωτίζει, γιατί δεν έχει καμιά σχέση με την εκκλησιά που είχε χτίσει στη Βέροια ο παππούς του Γεωργίου Φραντζή ή Σφραντζή, εφόσον εκείνη ήταν αφιερωμένη στον Άγιο Νικόλαο και όχι στην Αγία Παρασκευή και είχε παραμείνει ως την κατεδάφιση της (γύρω στα 1906) στα χέρια των Ελλήνων. Αν όμως μεταγραφεί ως Φιρντζή, τότε με κάθε βέβαια επιφύλαξη θα μπορούσε να ληφθεί ότι η μετατροπή που μας προβληματίζει έγινε γύρω στα 1418 τότε που Διοικητής της Βέροιας ήταν ένας Τούρκος με το όνομα Firuz, γνωστός στους βυζαντινούς ως Θεορίζης.

Το Φιριντζή ή Καζαντζή ή Καζακτοή τζαμί θριοκό-
ταν στη συμβολή της πα-
ρόδου Πλατάνων και της
οδού Ν. Καβαδία, λίγα
μόνο μέτρα (βορειοδυτι-
κά) της Κεντρικής οδού
της Βέροιας, εκεί σιμά
που ακόμη υπάρχει ένας
παλιός τοίχος με έναν
μαρμάρينو κρουνό κοντά
στα θεμέλιά του, μάρτυρα
ότι από εδώ περνούσε νε-
ρό, μια "μπουντουβάγια".
Κάπου εδώ είχε ξεμείνει
και ένα κακοποιημένο
μαρμάρينو ρεοντάρι (τώ-
ρα καμαρώνει στην είσο-
δο του αρχαιοθρογικού
μουσείου της Βέροιας μέ-
σα σε μυρωδάτες ρεβά-
ντες) που πάνω του οι
γυναίκες της γειτονιάς κο-
πάνιζαν τα ρούχα τους, ό-
ταν τα έπλεναν στην
παραέουσα μπουντου-
βάγια.

νο μαρμάρινο λειοντάρι, που βρισκόταν εκεί κοντά, για αρκούδα. Υπήρχαν όμως και κάποιοι παλιοί Βεργιώτες, όπως ο κ. Γεώργιος Λιακόπουλος, που πίστευαν ότι το τζαμί ονομαζόταν έτσι, επειδή πράγματι υπήρχε κάποια αρκούδα που κατοικούσε μέσα του και ο κόσμος την έβλεπε να βγαίνει απ' αυτό και να χάνεται (ήταν

Εκκλησία κατοικία ενός υπέρου).

Όταν οι Τούρκοι χάσαν την Παλιά Εκκλησία της Αγίας Ιερουσαλήμ (!) και άρχισαν να χιζούν τζαμί, που δεν το υπέλειψαν, οι παπιοί έβησαν την άρκούδα που έβγινε κι χάνονταν...". Αυτά μου είχε πει πριν από χρόνια ο αγαπητός και σεβαστός μας κήρυς Γιώργος Διακόπουλος, αστείρευτη ψυχή αναμνήσεων και παραδόσεων. Ας σημειωθεί ότι ο ναός της Αγίας Ιερουσαλήμ δεν ήταν και πολύ μακριά από το τζαμί της Αρκούδας.

ΤΟ ΤΖΑΜΙ ΤΗΣ ΜΕΛΙΚΗΣ

Έχω τη γνώμη ότι δεν αποκλείεται η προσωνυμία "το τζαμί της Μελίκης" να έχει προέλευση ελληνική, όπως και η προσωνυμία "το τζαμί της αρκούδας" για την οποία γράψαμε πιο πάνω. Μπορεί όντως η προσωνυμία να ήταν προηγουμένως σκευική με την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής, πριν αυτή γίνει τζαμί, αν υποθέσουμε ότι κτίτορας της ήταν κάποιος ονομαζόμενος Μελίκης.

Είναι γνωστό ότι στη βυζαντινή Βέροια, στο δεύτερο μισό του 13ου και στο πρώτο του 14ου αιώνα ζούσε ένας μεγάλος άρχοντας, ο Αστρονύρης Μελίκης, στον οποίο κατά μία πολύ πιθανή εκδοχή οφείλει το όνομά της η Μελίκη Ημαθίας της οποίας η περιοχή ήταν ζευγητάειο, αγρόκτημά του.

Θα μπορούσε βέβαια η εκκλησία να είχε χτισθεί

από κάποια γυναίκα, δεν συζητούμε όμως αυτή την περίπτωση, γιατί δεν έχουμε συναντήσει το όνομα αυτό ως γυναικείο.

ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΥΛΙΤΤΑΣ;

Ίσως όμως να μην πρέπει να αγνοήσουμε και την πληροφορία ότι, όταν το 1920 κατεδαφίστηκε η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής (το τζαμί της Μελίκης) βρέθηκαν τα θεμέλια αρχαίου ναού, γιατί η πληροφορία αυτή μαζί με την παρουσία στον ίδιο χώρο του αρχαίου μαρμαρίνου θεονταριού (Αρκούδας!) και την ανακάλυψη στην ίδια περιοχή του θαυμάσιου κορμού μαρμαρίνου αγάλματος της Αναδυομένης Αφροδίτης από τον Γάλλο συγγραφέα του 19ου αι. Delacoulouche είναι κάτι παραπάνω από αποκαλυπτική, αν θυμηθούμε επιπλέον ότι η Αφροδίτη στα λατινικά ονομάζεται Venus (γεν. Veneris) και στο ιδίωμα των Ελληνόβλαχων η (Αγία) Παρασκευή λέγεται (Αγία) Viniri (Αγία Αφροδίτη). **ΣΒίνιρι**).

Αν μαζί με όλα προαναφέρθηκαν λάβουμε υπόψη μας ότι στα Ελληνιστικά και Ελληνορωμαϊκά χρόνια "η εισαγωγή" θεοτήτων, από την Ανατολή κυρίως, ήταν κά-

τι το πολύ συνηθισμένο, δεν θα μας παραξένευε αν μαθαίναμε ότι εκτός από τη Σύρια θεά Ατάργατη που λατρευόταν στα χρόνια του Λουκιανού στη Βέροια, λατρευόταν και η γνωστή στη Βαβυλώνα θεά Μύλιττα.

Υπενθυμίζεται ότι οι δύο αυτές ανατολίτισσες θεές, η Ατάργατη και η Μύλιττα, ήταν αντίστοιχες "της Ελληνίδας Αφροδίτης".

ΜΕΛΙΤΙ ΣΥΖΥΓΟΣ ΗΡΑΚΛΗ

Για την ιστορία του πράγματος σημειώνεται ότι Μελίτη ονομαζόταν και μια από τις συζύγους του ήρωα των Πανεληνίων και γενάρχη της μακεδονικής δυναστείας των Τημενιδών, του Ηρακλή.

Ο Ηρακλής, που όπως είναι γνωστό, λατρευόταν στη Βέροια ως Κυναγίδας και στις Αιγές (σημερινή Βεργίνα) ως πατρώος, σε έναν δήμο της Αττικής, το δήμο Μελίτης (περιοχή Θησείου - ναού του Ηφαίστου) λατρευόταν ως Αλεξίκακος.

Το όνομα Μελίτη με τη μορφή Μελίτα αναφέρεται σε επιγραφή θωμιού της Διγέας ή Δειγέας Αρτέμιδας, ο οποίος βρέθηκε στο Μετόχι, κοντά στη Βεργίνα. Το γεγονός αυτό οπωσδήποτε μαρτυρεί ότι ήταν γνωστό στην Ημαθία και μαζί μ' αυτό πιθανότατα και η σύζυγος του Ηρακλή που προαναφέρθηκε.

Αν σωζόταν το τζαμί της

Μελίκης - ο βυζαντινός ναός της Αγίας Παρασκευής - ίσως η έρευνα για την ταυτότητά του να γινόταν πιο εύκολη. Αλλά...αμαρτίαι προγενεστέρων παιδεύουσι μεταγενεστέρους.

ντά του είναι ο ερειπωμένος από πυρκαγιά "μύθος του Μάρκου" που μεταμορφώνεται στις μέρες μας σε θυζαντινό Μουσείο (Μπαμπάς από το ελ. λ. πόππας = πατέρας).

Για το τζαμί αυτό που τώρα είναι ιδιωτική κατοικία αλλιά παλιότερα ήταν γνωστό ως "Μπουγιάλι τζαμί" είχε την πληροφορία ότι από κάποιους λεγόταν και τζαμί του Μαχμούτ Τσελεμπί.

Η πληροφορία αυτή και το γεγονός ότι οι λέξεις τσελεμπί και εφέντης (λ. ελλ. αφέντης) στα τουρκικά κάποια εποχή έχουν το ίδιο νόημα με οδήγησαν στο συμπέρασμα, που όπως φαίνεται δεν είναι απόλυτα βέβαιο, ότι πρόκειται δηλ. για το τζαμί του Μαχμούτ Εφέντη, που μνημονεύει στο Ταξιδιωτικό του ο Εβλιγιά Τσελεμπί.

Ας σημειωθεί ότι στην περιοχή του τζαμιού αυτού υπήρχε μια από τις δευτερεύουσες πύλες των τειχών της Βέροιας, ότι από αυτήν την πλευρά λέγεται ότι μπήκαν οι Τούρκοι σε μια από τις αλώσεις της πόλης και ότι

κοντά στα θεμέλια των τειχών μέσα σε πέτρες και χώματα βρέθηκαν ανθρώπινα οστά και σπαθί. Είναι με άλλα λόγια ένας τόπος με πολύ ενδιαφέρον.

ΤΟ ΤΖΑΜΙ ΤΟΥ ΤΣΕΛΕΜΠΗ ΣΙΝΑΝ ΜΠΕΗ

Το τζαμί του Τσελεμπί

Σινάν Μπέη φαίνεται ότι άρεσε περισσότερο απ' όλα τα τεμένη της τουρκοκρατούμενης Βέροιας στον Εβλιγιά Τσελεμπί, γιαυτό και του αφιερώνει περισσότερες γραμμές που τις μεταφέρω στη συνέχεια αλλοζώντας λίγο τη σειρά και παρεμβάλλοντας μερικά σχόλια.

"Αυτό το όμορφο τζαμί έχει έναν μοθυβένιο τρούλο". Αυτή η πρόταση με την πληροφορία για τον μοθυβοσκέπαστο μύλλον, τρούλο, μαζί με μια πληροφορία από τα κτηματολογικά τεφτέρια της Βέροιας των τελευταίων χρόνων του 19ου αι. σύμφωνα με την οποία η περιοχή από το Ζαχαροπιάστελο του Σερμενέτη προς το Ροθόι, στην οποία βρίσκεται και το τζαμί που μας απασχολεί, το γνωστό ως "Ορτά τζαμί" (= κεντρικό τζαμί) ανήκε στη μουσουλμανική συνοικία "Σινάν Μπέη" με κάνει να πιστεύω ότι το "Ορτά τζα-

μί" δεν είναι άλλο από το τζαμί του Τσελεμπί Σινάν Μπέη και ότι σ' αυτό οφείλεται το όνομα της συνοικίας που προαναφέρθηκε (συνοικία Σινάν Μπέη).

Στον χορταριασμένο τώρα τρούλο του "Ορτά τζαμιού" ο οποίος συνα-

γωνίζεται τους "κρεματούς κήπους" της Βαθυλώνας της στέγης του Αγίου Παντοκράτορα (οδός Μητροπόλεως) υπάρχουν ακόμη ίχνη από

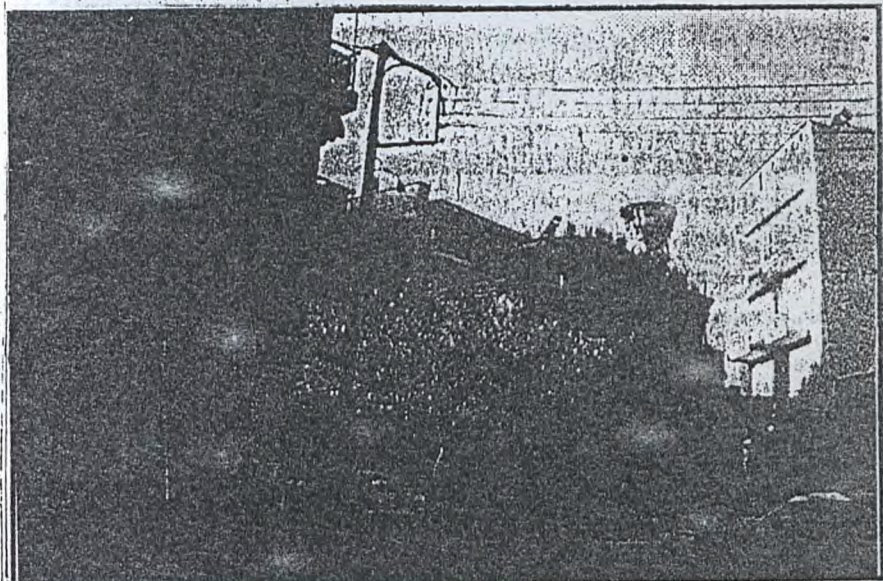
τα φύλλα του μοθυβίου που κάποτε τον σκέπαζαν και "που κάποια "ζωηρά παιδιά" όπως μου είπε ο αγαπητός φίλος κ. Κώστας Κάκαρης, στα χρόνια της φτώχειας και της μιζέριας (γύρω στα 1950) ανέβηκαν και τα ξήλωσαν για να τα πουλήσουν και να εξασφαλίσουν το χαρτζιλίκι τους.

Το γεγονός αυτό μου θύμισε την απάντηση ενός "Τούρκου" ξεναγού Κοζαντίτης καταγωγής, στην Κωνσταντινούπολη, το 1974. Όταν τον ρώτησα, αν κάποια μισοφέγγαρα που έβλεπα σε τζαμιά ήταν, όπως έδειχναν, χρυσά, "α μπα! μου απάντησε, είνι ψεύτικα, αν ήταν αληθινά χρυσά, θα σκαρφίζονταν κι θα τα έκλιφταν!".

"Στην αυλή του (συνεχίζει ο Εβλιγιά Τσελεμπί) υπάρχει ένα θεοποίητο πανύψηλο πηλάνι, που πέντε άντρες το αγκαλιάζουν δίνοντας τα χέρια τους ο ένας στον άλλο. Είναι ένα δεγ.ρο πελώριο σαν το πηλάνι που βρίσκεται στο κίοςκι της συντεχνίας στην άκρη της τάφρου του κάστρου της Κω μέσα στην Αοηρη θάλασσα (= Αιγαίο Πέλαγος)".

Ποια ποθυκατοικία άραγε έφαγε το θεοποίητο αυτό πανύψηλο πηλάνι της Βέροιας, που συναγωνιζόταν τον, σωζόμενο και σήμερα, ευτυχώς πηλάνο του Πατέρα της Ιατρικής Ιπποκράτη της Κω;

Γλυτώσε, παρατρίχα βέβαια, ο ιερός πηλάνος της Παλιές Μυτρεβό-

Το τζαμί του Τσελεμπί Σινάν Μπέν ή Ορτά τζαμί (= κεντρικό τζαμί)

λης, έστω και άγρια κλαδεμένος, ο οποίος σηματοδοτεί, όπως φαίνεται μία αθυσίδα από πλάτνια που πρέπει να υψώνονταν στις όχθες ενός αγωγίου (μπουντουβάγιας) το οποίο ξεκινώντας απ' την περιοχή "των πολλών κυπαρισσιών" του βήματος του Αποστόλου Παύλου και από τη γειτονική περιοχή "της πόρτας του νερού" και περνώντας απ' την πλατεία και την οδό Πλατάνων, όπου και το "τζαμί της Αρκούδας" κατέληγε κάπου στον Τριπόταμο με διάφορες διακλαδώσεις φυσικά.

Δεν πρέπει βέβαια να ησυχάζουμε ότι κοντά στον ιερό πλάτανο της βυζαντινής μητρόπολης της Βέροιας και κάτω από το ευρισκόμενο εκεί παρδοσιακό καφενείο υ-

πάρχουν τα λείψανα της μοναδικής σωζόμενης βυζαντινής κινστέρας (υδατοδεξαμενής) της Βέροιας.

Αλλά ας γυρίσουμε πάλι στο "Ταξιδιωτικό" του Εβλιγιά Τσελεμπί και ας ολοκληρώσουμε βάζοντας τελευταία τα λόγια, με τα οποία αυτός αρχίζει να μιλά για το τζαμί του Τσελεμπί Σινάν Μπέν:

"Επάνω από την πύλη του τζαμιού του Τσελεμπί Σινάν Μπέν υπάρχει το εξής χρονόγραμμα: "Ο Θεός ας το καλύψει με ευλογίες. Χρονόγραμμα: Ο Θεός δέχθηκε το θεάρεστο έργο τους και το ευλόγησε. Έτος ()".

Υπενθυμίζεται ότι το άθροισμα της αριθμητικής αξίας των γραμμάτων του χρονογράμματος αυτού μας δίνει τη χρονολογία (τη μουσουλμανική) 896,

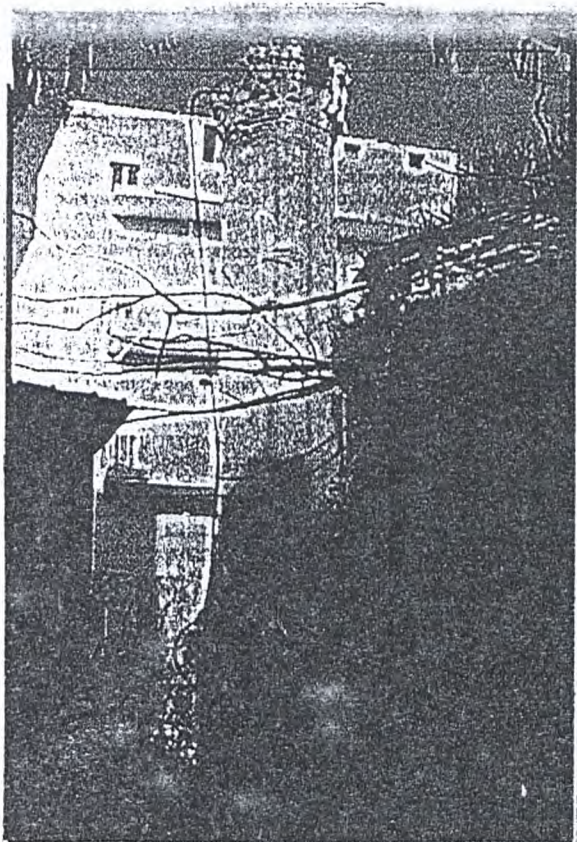
που αντιστοιχεί με τη χριστιανική 14.11.1490 - 3.11.1491.

Αν το "Ορτά τζαμί" είναι πράγματι το τζαμί του Τσελεμπί Σινάν Μπέν, πράγμα που φαίνεται πάρα πολύ πιθανό, είναι χτίσμα της τελευταίας δεκαετίας του 15ου αιώνα, του αιώνα της άλωσης της Κωνσταντινούπολης, της Θεσσαλονίκης και... της Βέροιας.

Αλλά, όπως και να έχουν τα πράγματα, το Ορτά τζαμί είναι ένα από τα πιο αξιόλογα, από αρχιτεκτονική άποψη, μνημεία της εποχής της τουρκοκρατίας στη Βέροια και

πρέπει να αναστηλωθεί, πριν καταρρεύσει, και να γίνει επισκέψιμο.

Είναι χτισμένο από πωρόλιθους και μάρμαρα προερχόμενα από παλιό-

Ο μινάρές του τζαμιού του Τσελεμπί Σινάν Μπένι (1491) "Ορτά τζαμί"

τερα ασφαλώς χτίσματα βυζαντινά και αρχαία. Ψηλά κάπου κοντά στην οκταγωνική βάση του τρούβου, στην ανατολική πλευρά, υπάρχει ένα μάρμαρο στο οποίο διατηρούνται κάποια γράμματα κεφαλαία, απολειψάδια αρχαίας ελληνικής επιγραφής, τοποθετημένα ανάποδα. Πρόκειται μάλλον για τα γράμματα - ΚΙΚ - . Ισως κάποιος Έλληνας χτίστης βάζοντας σε κείνη τη θέση, την απορροπέλαστη, αυτό το σπάραγμα της ελληνικής ταυτότητας ήθελε να στείλει ένα μήνυμα στους ομοεθνείς του, σε όσους

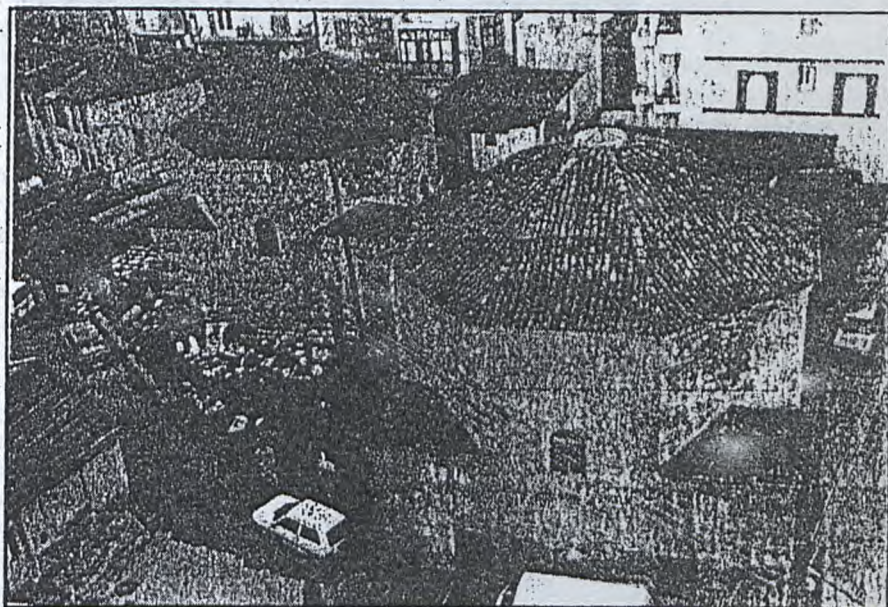
άνοιγαν τα μάτια τους και κοιτούσαν ψηλά και μπορούσαν να δουν, και να σκεφτούν σκαθάροι ή ελεύθεροι...

Το "Ορτά τζαμί" είχε κάποτε ένα εντυπωσιακό πρόθυλο με αρχαίες μαρμάρινες αράβδωτες κοίλυνες μπροστά στη βόρεια είσοδό του. Τα μάρμαρα υπάρχουν, αλλά όρθια και άηχα ξαπλωμένα στη γη. Θα μπορούσαν να αναστηλωθούν στην ανατολική πλευρά, εφόσον στη βόρεια δεν θα εξυπηρετούσαν κανένα

σκοπό πια. Λόγω νεότερων οικοδομημάτων. Μια αλλαγή με την παρουσία ενός σχεδίου με την αυθεντική μορφή του μνημείου δεν νομίζω ότι θα έκανε κακό. Εκείνο που προέχει είναι η σωτηρία και η προβολή και η κάποια σωστή χρήση του μνημείου. Η σημερινή του κατάσταση είναι απαράδεκτη, όπως φυσικά και εκείνη της Βυζαντινής Μητρόπολης και του τζαμιού του Βήματος του Αγ. Παύλου.

ΤΑ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ (4ο)

Γράφει ο Θωμάς Γαβριηλίδης

Τα Δίδυμα Λουτρά του Σινάν Αλητά.

ΤΟ ΦΙΡΙΝΤΖΗ ΤΖΑΜΙ

Από το σημείωμα της 21.1.98 το σχετικό με το Φιριντζή ή Καζαντζή ή Καζακτσή τζαμί, το οποίο σύμφωνα με τον Εβθελιά Τσελεμπί είχε προέλθει από μετατροπή σε τέμενος χριστιανικής εκκλησίας (της Αγίας Παρασκευής) δεν θα έπρεπε οπωσδήποτε να παραλειφθεί αυτό που αναφέρει ο Αν. Εμ.

Χριστοδούλου στο βιβλίο του "Ιστορία της Βέροιας" ότι δηλαδή η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής (τζαμί) ήταν ανάμεσα σε κείνες που κήκον και ερειπώθηκαν από την πυρκαγιά του 1864.

Το ότι ο ναός "της Αγίας Παρασκευής" ενώ ήταν

για αιώνες, όπως φαίνεται, τζαμί, μετά την καταστροφή του από την πυρκαγιά του 1864 θογαριαζόταν μαζί με τις ερειπωμένες χριστιανικές εκκλησίες μαρτυρεί με σιγουριά πως είχε διατηρησει τα αρχικά του χαρακτηριστικά γνωρίσματα και δεν είχε αντικατασταθεί στο μεταξύ

χρονικό διάστημα από τουρκικό κατασκεύασμα, όπως φαίνεται ότι έγινε με την εκκλησία των Αγίων Αποστόλων, που είχε μετατραπεί σε τζαμί από το Μουσά Τσελεμπί (1410 - 1413).

Όπως όμως έγινε με αρκετές από τις εκκλησίες της Βέροιας, που έπειτα από την καταστροφή τους

από την πυρκαγιά του 1864 έμειναν για πολλά χρόνια ερείπια, έτσι φαίνεται ότι έγινε και με το Φιριντζή τζαμί, το οποίο, σύμφωνα με τα λεγόμενα

του κ. Γ. Λιακόπουλου, που προσημειώθηκαν (ΛΑΟΣ '21.1.1998) δεν πρόλαβε να ξαναχτιστεί και το 1920...κατεδαφίστηκε.

Στα χρόνια που έμενε ερείπιο και "υπό ανέγερσιν" (1864 - 1920) φαίνεται ότι δημιουργήθηκε ο θρύλος για την εμφάνιση της αρκούδας, ο οποίος του κόλλησε και τη σχετική προσωνυμία "το τζαμί της Αρκούδας".

Από την πυρκαγιά του 1864 μαζί με το "Φιριντζή τζαμί" είχαν καεί και άλλες εκκλησίες και εκείνη της Αγίας Ιερουσαλήμ που βρισκόταν λίγες μόνο δεκάδες μέτρα βορειοανατολικά του. Ισως σ' αυτή τη γειτονία να οφείλεται το κάποιο μπερδεμα γύρω από το όνομα της Αγίας, που η εκκλησιά της μετατράπηκε σε τζαμί (Αγ. Παρασκευή ή Ιερουσαλήμ).

Οπωσδήποτε θα ήταν πολύ τοιμηρό αν υποθέταμε ότι ο θρύλος για την αρκούδα που δόθηκε κατοικούσε μέσα στο Φιριντζή τζαμί και που ο κόσμος την έβλεπε που έβγαине και χάνονταν... είχε τόσο βαθιές ρίζες, αν και τίποτε δεν μπορεί να αποκλειστεί, ώστε να φτάνει ως τα παλιά εκείνα χρόνια, που η Βέροια, γύ-

Η Καμαρωτή γέφυρα Σινάν Μπέν 1585 - 1586.

ρω στα 1418 η 1444 κυβερνιωτών από έναν Τούρκο διοικητή, τον Φιρούζ, που οι βυζαντινοί τον έλεγαν Θερζήν, ο οποίος την χρησιμοποιούσε ως ορμητήριο για εκατοντάδες του...

Είναι τοιμηρό, αλλά δεν είναι και εντελώς απόθαγο για τους Βερνιώτες, οι οποίοι αποδείχτηκαν

καταπληκτικοί στον τομέα της δημιουργίας και διατήρησης παραδόσεων.

Παραδείγματα χαράκτηριστικά εκτός από τη διαφύλαξη του ονόματος της πόλης τους της Βέροιας, οι μνήμες γύρω από το πέρασμα του Αποστόλου Παύλου (1ος αιώνας) και ο θρύλος ο σχετικός με την Σουλτανί-

να Παλαιολογίνα "Βασι-
λισσα Βεργίνα" τον
προδότη Χατζηκατσίβα και
τον εθνομάρτυρα Δεσπό-
την.

ΚΤΙΡΙΑ ΣΙΝΑΝ ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ

Από τα κτίρια της Βέ-
ροιας που ανήκαν γύρω
στα 1668 σε Τούρκους εί-
τε ως ιδιοκτησίες είτε ως
αρχιτεκτονικά δημιουργή-
ματα, αρκετά αποδίδονται
από τον Εθελγιά Τσελέμνη
σε κάποιους που έφεραν
το όνομα Σινάν, όνομα
που στην οθωμανική αυ-
τοκρατορία είχε γίνει θρυ-
λικό, χάρη στον κορυφαίο
αρχιτέκτονα, ελληνικής
καταγωγής, τον Σινάν Μι-
μάρ (1489 - 1588).

Οι μνημονευόμενοι από
τον Εθελγιά Τσελέμνη "Σι-
νάν" της Βέροιας είναι οι
εξής: 1. Τσελέμνη Σινάν
Μπένς, 2. Σινάν Μπένς, 3.
Σινάν Τυζελ (Αϊσάτς), 4.
Σινάν Μπένς Σουλιτάν.

Επειδή μερικά από τα
κτίρια "Σινάν" ταυτίζονται
με σιγουριά ή με πολλή
πιθανότητα με διασωζό-
μενα ως τις μέρες μας και
επειδή κάποιων από αυτά
τα σχέδια δεν αποκλίνει-
ται να ανήκουν στον κο-
ρυφαίο αρχιτέκτονα, που
προαναφέρθηκε, τα κατα-
γράφω παρακάτω σαν
πρόκληση για μεγαλύτερη
έρευνα.

1. Το τζαμί του Τσελέ-
μνη Σινάν Μπέν (1490 -
1491). Γιαυτό γράψαμε σε
προηγούμενο σημείωμα,
ΛΑΟΣ24.1.1998.

2. ΤΟ ΔΙΠΛΟ ΛΟΥΤΡΟ ΤΟΥ
ΣΙΝΑΝ ΤΟΥ ΑΛΑΤΑ

Το σύμπλεγμα των κτι-
ρίων των λουτρών του Σι-

νάν Τυζελ (Αϊσάτς) είναι
τώρα γνωστό ως "Τα δίδυ-
μα λουτρά".

Σύμφωνα με γραπτή
μαρτυρία "τα Δίδυμα Λου-
τρά" χρειάστηκαν επι-
σκευές το 1640.
Επομένως είναι αρχαιότε-
ρα από αυτήν τη χρονο-
λογία.

Επειδή ο λαός της Βέ-
ροιας δεν ποθυμάθαινε,
όπως φαίνεται, τουρκικά,
η παραφθορά των τουρκι-
κών ονομάτων δεν ήταν
κάτι το σπάνιο. Μαρτυρείς

το "Τσαγλαγίκ" που έγινε
"Τσιάι - Λαίκ" και το "Τυζελ
Hamam" που έγινε "Τοις
Χαράμ!". Ετσι "Τοις Χαράμ!"
έλεγαν οι παλιοί Βεργιώ-
τες τα Δίδυμα Λουτρά.

3. Το πτωχοκομείο του
Σινάν Μπέν (αγνοείται η
τύχη του).

4. Το μπεζεστένι (η
κλειστή αγορά) του Τσε-
λέμνη Σινάν Μπέν με έξι
τρούλους και οιδερένια
πόρτα. Μπορεί να ήταν ε-
κείνο που κάνκε το 1864.

5. Η ΜΟΝΟΤΟΞΗ ΓΕΦΥΡΑ
ΤΟΥ ΣΙΝΑΝ ΜΠΕΝ.

Στο ταξιδιωτικό του ο Ε-
θελγιά Τσελέμνη πλέκει
το εγκώμιο και του Βερ-
μίου, το οποίο αποκαλεί
"θερινή βοσκή της Νάου-
σας" και ανάμεσα στα αϊ-
θα γράφει ότι από αυτό
πηγάζει το νερό (του Τρι-
ποτάμου) "που κατεβαί-
νοντας διαμοιράζεται και
διοχετεύεται σε όλα τα
φιλιανθρωπικά ιδρύματα
της πόλης και περνά επί-
σης κάτω από την υπο-
δειγματική γέφυρα του
Σινάν Μπέν. Της υποδειγ-
ματικής αυτής γέφυρας

του δημοσίου δρόμου το
χρονόγραμμα, που είναι
το τελευταίο ημισέλιο εί-
ναι το εξής: "Είναι αλήθεια
ότι η όμορφη γέφυρα έγι-
νε υψηλή και γερή, έτος
994" (994 = 25.12.1585 -
11.12.1586). "Βάζοντας
τα δυνατά του ο πρόγο-
νος αρχιτέκτονας (συνεχί-
ζει ο Ε.Τ.) έκανε την
υποδειγματική αυτή γέ-
φυρα ένα θέαμα χτίζο-
ντάς την με ένα τόξο από
τον ένα βράχο στον άλ-
λο... Φαίνεται μικρή, αλλή-
θα είναι όση και η γέφυρα
του Μόσταρ... Μοιάζει σαν
ένα ουράνιο τόξο υψηλό
σαράντα οργιές. Είναι μιά
περίτεχνη, αξιοθαύμαστη
γέφυρα".

Επειτα από το εντυπω-
σιακό αυτό εγκώμιο της
βεργιώτικης γέφυρας του
Σινάν Μπέν δεν μπορεί
παρά να θίβεται κάποιος
για την απώλειά της, αν
ήταν μια από εκείνες που
παραμαζεύτηκαν (αφανί-
στηκαν) από τη σαρωτική
πλημμύρα του 1935.

Μπορεί όμως η καμα-
ρωτή γέφυρα του Σινάν
Μπέν να αποδείχτηκε
πραγματικά υποδειγματι-
κή και να είναι η μοναδική
σωζόμενη από τις παλιές
γέφυρες, η μονότοξη κα-
μαρωτή γέφυρα του Τρι-
ποτάμου; ή γνωστή και ως
"Καραχμέτ".

Βέβαια, ας μη νομίσει
κάποιος ότι η καμαρωτή
γέφυρα του Σινάν Μπέν
ξέφυγε απείραχτη την
πλημμύρα του 1935. Αυ-
τόπτες μάρτυρες όπως ο
σεβαστός και αγαπητός
μου φίλος, ο κυρ Γιάννης
Αλεξιάδης μαρτυρούν ότι
η γέφυρα, Σινάνο Μπέν,

μόνο η υποδειγματική της καμάρα, η "φυτεμένη στους βράχους των οχθών έμεινε στη θέση της. Όλο το άλλο υλικό μαζί και η πέτρα που έφερε το χρονόγραμμά της, αν πράγματι υπήρχε κάποια τέτοια πέτρα ακόμη, το πήρε το ποτάμι...

Να σημειωθεί ότι από τις υπόλοιπες τέσσερις γέφυρες του Τριποτάμου, που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν βεργιώτικες, οι δύο, οι πιο μεγάλες, "η γέφυρα του Φούρνερη" στη σημερινή οδό Δήμητρας και η "γέφυρα του Σταυρού ή του Χατζηκάβουρα" στην περιοχή που γίνεται ο Αγιασμός των υδάτων τα

φώτα, ήταν δίτοξες, ενώ οι άλλες δύο οι μικρότερες, "η γέφυρα της Μπαρμπούτας" και "η γέφυρα της Βασιλίσσας Βεργίνας" ήταν απλές ξύλινες.

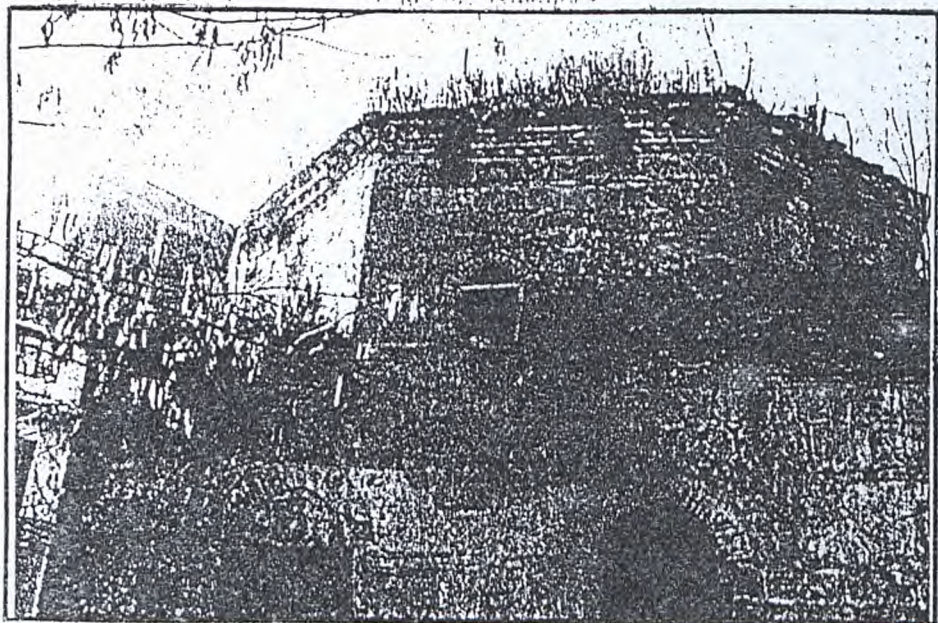
6. Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΣΙΝΑΝ ΜΠΕΗ ΣΟΥΛΤΑΝ

Στην τουρκοκρατούμενη Βέροια, την Καρα-Φέργια, υπήρχαν και κάποιοι τόποι προσκυνήματος, τάφοι συνήθως ραίων μωαμεθανών, όπως για παράδειγμα ήταν ο τάφος του Χασάν Μπαμπά Σουλτάν με ένα πάρα πολύ μεγάλο πηγάδι κοντά του (ίσως ήταν ο τάφος που υπήρχε στον τεκέ του Μπαμπά, που βρισκόταν εκεί που τώρα υψώνεται η πολυκατοικία "Ιωσηφίδη" απέναντι από το Μπαγιαλή τζαμί - περιοχή Π. Κυριώτισσας - Αγίου Σάββα), και (όπως ήταν) ο τάφος του Σινάν Μπέη Σουλτάν. Ο τίτλος "sultan" οδηγεί μάλλον στο συμπέρασμα ότι ο Σινάν αυτός ήταν ένας από τους σείχηδες των δερβίσηδων, όπως, φυσικά και ο Χασάν Μπαμπά Σουλτάν.

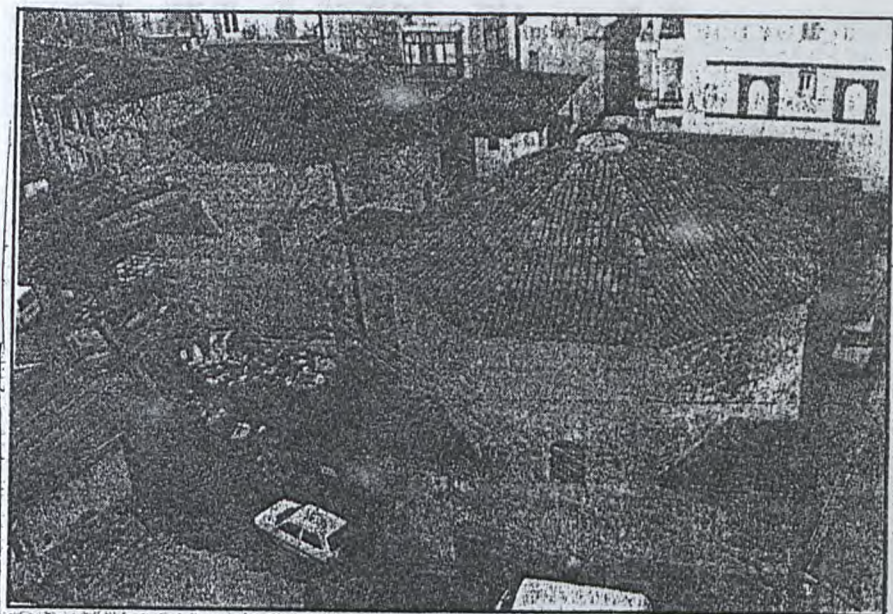
7. Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ ΑΧΗ ΤΣΕΛΕΜΠΗ

Στο μουσουλμανικό νεκροταφείο της Βέροιας, σύμφωνα με τον Εβλιγιά Τσελεμπή ήταν θαμμένος και ένας από τους σουλτάνους (= κορυφαίους) των Τούρκων ποιητών, ο Αχί Τσελεμπή, ο οποίος πέθανε εδώ ως καθηγητής μεντρεσέ (ιεροδιδάκτηρ(ου)) το 1517. Το καλύτερο ποίημά του, κατά τον Εβλιγιά Τσελεμπή είχε τον τίτλο "Ομορφιά και Καρδιά".

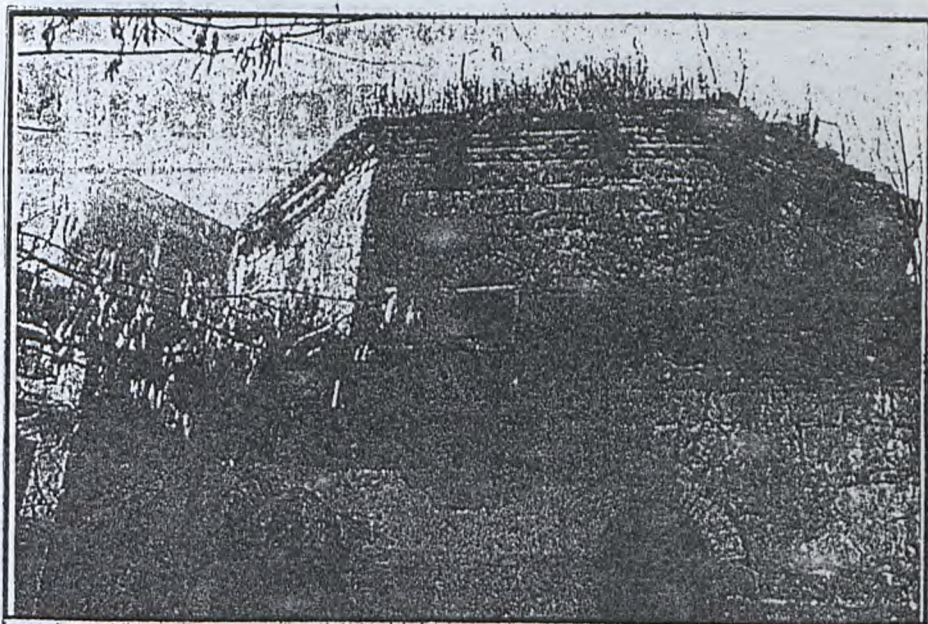
Από τα μουσουλμανικά κτίρια που υπήρχαν στη Βέροια και απ' όσα ήξει γιαυτά και τους ομοθησκούς του ο Εβλιγιά Τσελεμπή συμπεραίνουμε ότι οι Μουσουλμάνοι κάτοικοι της πανάρχαιας αυτής ελληνικής πόλης προσπαθούσαν να φανούν αντάξιοι της και εφάρμιχοι των

Άλλη άποψη του τζαμιού του Τσελεμπή Σινάν Μπέη

Τα Δίδυμα Λουτρά του Σινάν Αθατά

Αθήνα άποψη του τζαμιού του Τσελεμπί Σινάν Μπέν

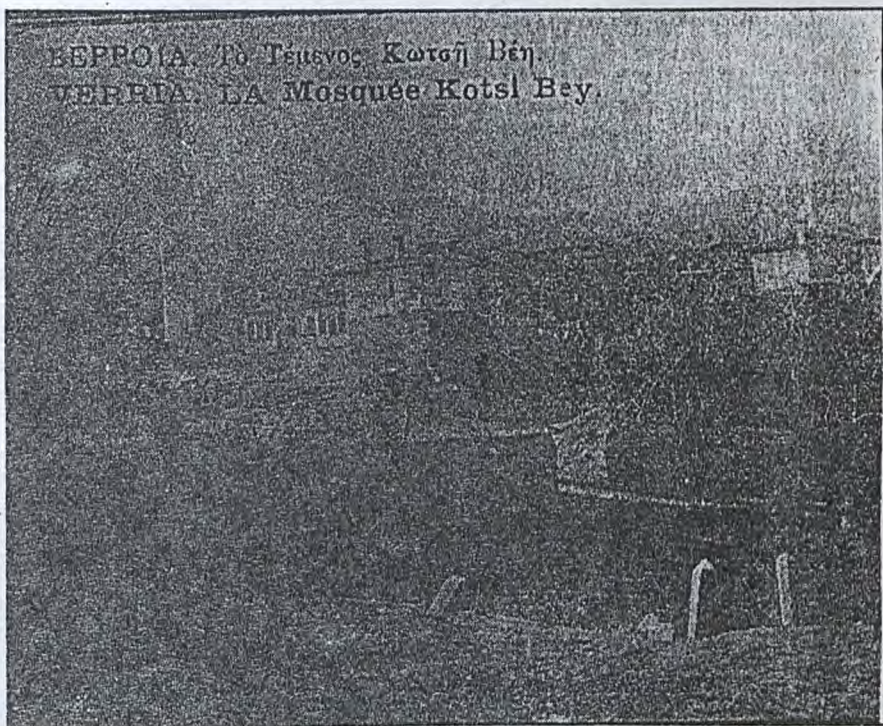
Βυζαντινών και των συγχρόνων τους Βεροιέων Ρωμιών Ραγιάδων.

Βέβαια ο Εβθλιγιά Τσελεμπί δεν ήέει τίποτε για τις βυζαντινές εκκλησιές που λειτουργούσαν στην πόλη, όταν την επισκέφθηκε το 1668, ούτε για τον μεγάλο Ελληνα Βεργιώτη ιατροφιλόσοφο και ποιητή, τον Ιωάννη Κωτσούνιο (1572 - 1657) που είχε πεθάνει διάσημος στην Ιταλία έντεκα μόλις χρόνια πριν. Πάντως δεν μπορούμε να μην υπογραμμίσουμε το ότι ανάμεσα στα σπουδαιότερα προσκυνήματα των μουσουλμάνων της Βέροιας του 17 ου αιώνα, που μνημονεύει, είν-

ναι και ο τάφος ενός ποιητή, γιατί αυτό μαρτυρεί ότι και οι μουσουλμάνοι της Βέροιας του 17ου αι. είχαν κάποιο επίθεδο.

ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΕΣ ΣΥΝΟΙΚΙΕΣ ΚΑΙ ΤΖΑΜΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γράφει ο Θωμάς Γαβριηλίδης

Το τέμενος Κωστή Βέν από τα βόρεια. Περιοχή Μπαρμπούτας..

Σύμφωνα με τον Εθνηγιά Τσελεμπί στη Βέροια το 1668, όταν την επισκέφτηκε, υπήρχαν δεκαέξι μουσουλμανικές συνοικίες και δεκαέξι τζαμιά. Η αντιστοιχία αυτή μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως σε κάθε συνοικία (μαχαλά) αντιστοιχούσε ένα τζαμί. Το συμπέρασμα αυτό έρχεται σε κάποια αντίθεση με την πληροφόρηση

ότι μέσα στον τουρκικό τομέα της παλιάς Βέροιας υπήρχαν τρεις μόνο συνοικίες, η συνοικία της Κορυφής της Αγοράς (Τσαρσί Μπασί), η συνοικία του Σινάν Μπέν και η συνοικία του τεκέ του Μπαρμπά, ενώ από διάφορες μαρτυρίες, ανάμεσα

στις οποίες και παλιές φωτογραφίες, πληροφορούμαστε ότι τα τζαμιά "μέσα από τα τείχη" της τουρκοκρατούμενης Βέροιας ήταν μαζί φυσικά και με τις εκκλησίες που είχαν καταληφθεί, επτά, τα εξής: 1. Το τζαμί της Νίκης ή του Νικητή (Χουνκιάρ), δηλαδή

δής η Παλιά Μητρόπολη, 2. Το Φιριντζή ή Καζαντζή κ.λ.π. τζαμί, η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής, 3. Το τζαμί του Τσελεμπί Σινάν Μπέν, το γνωστό ως Ορτά τζαμί, δηλαδή κεντρικό τζαμί, 4. Το Μπογιαλή τζαμί, το οποίο είναι, πιθανόν το αναφε-

ρόμενο από τον Εβθιγιά Τσελεμνή ως τζαμί του Μαχμούτ Εφέντη, 5. Ενα τζαμί στην οδό Μισοῦλη, που από καιρό έχει μετατραπεί σε ιδιωτική κατοικία, 6. Ενα τζαμί στη νότια πλευρά της Πλατείας Ωρολογίου κοντά στη γωνία που σχηματίζεται προς την οδό Μάρκου Μπότσαρη. Του τζαμιού αυτού υπάρχουν φωτογραφίες που μαρτυρούν την ύπαρξή του, κάποτε, γιατί τώρα δεν υπάρχει τίποτε από αυτό.

Αυτά τα δύο ανώνυμα τώρα τζαμιά δεν αποκλείεται να είναι τα τζαμιά του Μουφτή και του Εμίρ, τα οποία αναφέρονται από τον Εβθιγιά Τσελεμνή

ή κάποια που πήραν τη θέση εκείνων. 7. Το έβδομο τζαμί, που μνημονεύεται από τον Εβθιγιά Τσελεμνή επώνυμα, είναι το τζαμί του Μουσά Τσελεμνή, το οποίο προηγουμένως ήταν εκκλησία των Αγίων Αποστόλων. Στη θέση αυτού του τζαμιού υπάρχει τώρα το γνωστό ως τζαμί του Μεν-

δρεσέ στην περιοχή του Βήματος του Αποστόλου Παύλου. Με το τζαμί αυτό υπάρχει κάποιο πρόβλημα, αν βρισκόταν μέσα ή έξω από τα τείχη της Βέροιας. Πάντως ο Εβθιγιά Τσελεμνή το περιλαμβάνει στα επώνυμα, τα οποία ξεχωρίζει από τα

μικρά συνοικιακά τα οποία γράφει ότι ήταν εννιά.

Ζητώ την κατανόηση των φίλων αναγνωστών, επειδή θέλοντας να δώσω μία συνοδική εικόνα των συνοικιών (μαχαλάδων) και των τζαμιών της τουρκοκρατούμενης Βέροιας, επαναλαμβάνω κάποια πράγματα για τα οποία έγραψα διεξοδικότερα σε προηγούμενα σημειώματα.

Αναζητώντας λοιπόν τα εννιά συνοικιακά τζαμιά και τις αντίστοιχες συνοικίες του Εβθιγιά Τσελεμνή έψαξα την έξω απ' τα τείχη Βέροια και προς Νότον και προς Βορράν με διαχωριστική γραμμή και αφετηρία το τζαμί της πε-

170. • Un Cola de VERIA

Το τέμενος της πλατείας Ωρολογίου και πιο πίσω το τέμενος του μεντρεσέ.

ποχής του Βήματος του Αποστόλου Παύλου και την οδό της 16ης Οκτωβρίου. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας παρουσιάζονται στη συνέχεια χωρίς να αλλοιάζει η ορίθμηση για πρακτικούς λόγους:

8. Το Τσερμένι (Τσερμέν). Με το όνομα αυτό είναι αρκετά γνωστή ακόμα και τώρα η περιοχή της πλαιοίτας Μάρκου Μπότσαρη, όπου μέχρι πριν από μερικά χρόνια υπήρχε ένα τζαμί με κεραμιδοσκεπή όπως όλοι, απ' όσο ξέρω, τα συνοικιακά τζαμιά. Το όνομα είναι αιγιματικό, άγνωστης ως

τώρα σημασίας και προέλευσης.

9. Σε μικρή σχετικά απόσταση από το Τσερμένι (νότια), στην πηλιά του λόφου της Βίλλας Βικέλα βρισκόταν "το τζαμί της Πηλιάς" (Μπαϊρά) που κάποια μέρη του διακρίνονται ακόμη σε ιδιωτική κατοικία στη διακλάδωση

των οδών Σμύρνης και Ταυτάλου.

10. Σε αρκετή απόσταση από το τζαμί της Πηλιάς, ανατολικά σε μία πόροδο της οδού Αθανασίου Διάκου, λίγα μόνο μέτρα (βόρεια) της εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής Καλλιθέας, σε μία περιοχή γνωστή ακόμα και τώρα ως "Γιοθά Γκελντί" φράση τουρκική που σημαίνει "ο δρόμος" από όπου ήρθαν" ή "ήρθε-για το δρόμο" και θυμίζει την παράδοση που λέει ότι α-

πό εκεί ήρθαν οδηγημένοι από τον προδότη Ξυλοφόρο (Ξυλοκόπο) Χατζηκατσίβα και μπήκαν στη Βέροια οι Τούρκοι, βρισκόταν "το τζαμί του Γιοθά Γκελντί" με την

"Παρδαλή τη Βρύση" μπροστά του.

Κάποια κυρία, που κατοικεί εκεί κοντά, σε σχετική μου ερώτηση μου απάντησε ότι το τζαμί αυτό το έχτισε κάποιος Γιοθάγκελντης, γιαυτό και λέγεται έτσι...

Δεν ξέρω τι απόμεινε από το παλιό τζαμί κι από την παλιά "Παρδαλή Βρύση" στα κτίσματα που βρίσκονται στη θέση τους, πάντως το τοπίο είναι θαυμάσιο.

11. "Το τζαμί της Πόρτας του Νερού" (Su Kapisi). Βρισκόταν στο δρόμο προς τους Στρατώνες (16ης Οκτωβρίου) στην περιοχή που είναι τώρα τα Γραφεία της Ευξείνου Λέσχης Βέροιας.

12. Το τζαμί της Μπαμπούτας, το γραφικότερο τέμενος της Βέροιας, που τώρα είναι κατοικία του κ.

Πέτρου Αξίόπουλου και που αρχικά ήταν μάλλον τεκές (μοναστήρι) δερβιστών. Φαίνεται ότι ανήκε στη συνοικία Κεμάλη Μπέν που απλωνόταν στα δυτικά του.

Δεν αποκλείεται το τουρκικό όνομα αυτής της περιοχής να οφειλόταν σε έναν τόπο προσκυνήματος, αναφερόμενο από τον Εβραϊκό Τσελεμπί ως

αφιερωμένο στον Κεμάλη Ατό Σουλτάν, δηλαδή σε κάποιον σείχη δερβιστών.

Ας σημειωθεί ότι σε παλιά φωτογραφία το τέμενος αυτό αναγράφεται ως "Το τέμενος Κωτάη Βέν" στα ελληνικά και στα γαλλικά "La Mosquee Kotsi Bey".

13. Το τζαμί της Απέναντι Γειτονιάς (Καρσί Μαχαλά). Βρισκόταν στην οδό Μικράς Ασίας, όχι πολύ μακριά από τη βόρεια όχθη του Τριπόταμου.

Εντοπίσαμε λοιπόν όπως φαίνεται δεκατρία τζαμιά και δεκατρείς συνοικίες, μία παραπάνω απ' όσες αναφέρονται στα κτηματολογικά τετράδια της Βέροιας των τελευταίων χρόνων του 19ου αιώνα με την εξής επιπλέον διαφορά.

Στα κτηματολογικά τετράδια της Βέροιας των τελευταίων χρόνων του 19ου αιώνα ενώ δεν καταγράφονται, σύμφωνα με τις πηγές μου, γειτονίες με τα ονόματα του Μουφτή και του Εμίρ, αλλά ούτε και η απέναντι γειτο-

νιά (Καρσί Μαχαλάς) που σίγουρα υπήρχαν, αναφέρονται τα ονόματα τριών άλλων συνοικιών που εμείς δεν καταγράψαμε, επειδή δεν βρήκαμε στις περιοχές τους τζαμιά ή ίχνη τζαμιών.

Οι συνοικίες αυτές ονομάζονταν "Κιουτσούκ Μπέν" (Μικρού Μπέν), Cedid (Νέα) και Ayna Binari (Κρυοσταθμολογική)

και βρίσκονταν οι δύο πρώτες πάνω (δυτικά) από την πλατεία Ωρολογίου και η τρίτη στην περιοχή των Λαδόμυλων.

Αν προστεθούν και οι τρεις αυτές, οι χωρίς τζαμιά, στις δεκατρείς με τζαμιά, τότε οι συνοικίες οι μουσουλμανικές φτάνουν τις δεκαέξι, όσες δηλαδή ήταν εκείνες που είχε μετρήσει ο Εβλιγιά Τσελεμπί. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι οι συνοικίες των τελευταίων χρόνων του 19ου αιώνα ήταν ακριβώς οι ίδιες με εκείνες του 1668.

Για την ιστορία του πράγματος θα πρέπει να σημειώσουμε και τα εξής: 1. Το δυτικό τμήμα της συνοικίας της Πόρτας του Νερού (Su carusu ή Su carisi) κάτω από τους Στρατώνες, ήταν γνωστό και ως "Αράν Μαθεσί" δηλαδή "ο Μαχαλός του Αράνη" επειδή εκεί κατοικούσαν αράνηδες μουσουλμάνοι, που αποχώρησαν με την ανταλλαγή των πηλουσμών, μετά τη μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή.

2. Νέα (Cedid) ονομάστηκε η συνοικία που απλώνονταν δεξιά και αριστερά της γνωστής τώρα οδού ως 16ης Οκτωβρίου, όταν αυτή η οδός χαλικοστρώθηκε, αφού, όπως φαίνεται από παλιές φωτογραφίες, ευθυγραμμίστηκε και γενικά ευρεπρίστηκε. Η πληροφορία αυτή χρειάζεται μάλιστα περισσότερο τεκμηρίωση, γιατί

3. Οι κάτοικοι της συνοικίας της Κρυσταλλοπηγής, σύμφωνα με όσα μου είπε ο αγαπητός μου φίλος ο κυρ Γιάννης Αλεξιάδης ήταν Τουρκόγυφτοι. Αυτοί φαίνεται ότι είχαν πιο κοντά τους τον τεκέ του Μπαρμά, του οποίου ο μιναρές ήταν ο 13ος της Βέροιας, εφόσον το τζαμί της οδού Μισούλη, σύμφωνα με τον κυρ Γιάννη

δεν είχε μιναρέ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Β. Δημητριάδης, Η Κεντρική και Δυτική Μακεδονία κατά τον Εβλιγιά Τσελεμπί, Θεσσαλονίκη 1973.
2. Θ. Γαβριηλίδης: Οι βυζαντινές εκκλησίες της Βέροιας που έγιναν τζαμιά, εφ. ΛΑΟΣ, 16.1.1998 σσ 1,9 και 21.1.1998
3. Θ. Γαβριηλίδης: Τα μουσουλμανικά μνημεία της Βέροιας, εφ. ΛΑΟΣ, 24.1.1998 και 21.1.1998
4. Γιάννη Αλεξιάδης: Βερωιώτικες Αράδες, Βέροια 1984

ΣΗΜ.Οι φωτογραφίες είναι από το αρχείο του κ. Γεράσιμου Καλλιγιά.

Σ. Γ. Χιονίδης, Ιστορία Βερόιας, Α. Β. 1960
Σ. Γ. Χιονίδης, Ιστορία Βερόιας, Α. Β. 1960

αν εναμυθευτεί τότε θα έχουμε
τις περίπτωσις της γεννησίς μας
νέας συνοικίας στο χώρο μας παλαιάς,
Εξοχόν η Νέα δεν ήταν παρά ένα
τμήμα της η Σαν Κανονίου,

ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΕΣ ΣΥΝΟΙΚΙΕΣ

ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ (1ο)

Γράφει ο

Θωμάς Γαβριηλίδης

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΑΠΟ
ΤΟΝ ΕΒΛΙΓΙΑ ΤΣΕΛΕΜΠΗ

"Η πόλη (Βέροια) βρίσκεται σε μία ανοιχτωσιά με λάκκους και ρόφους. Έχει συνοδικά τέσσερις χιλιάδες σπίτια με κεραμίδια, με αμπέλια και κήπους και σε κάθε σπίτι τρέχει ζωγόνο νερό. Είναι ωραία αρχοντικά, εύπορα και διακοσμημένα, δάπατα, χτισμένα με πέτρα. Από όλες οι πιο περίφημες κατοικίες είναι το σερράι του Μπεκίρ Εφέντη, το σερράι του Μουσταφά Αγά. Αυτά είναι τα περίφημα σπίτια. Συνοδικά υπάρχουν δεκαέξι μουσουλμανικές συνοικίες. Έχει συνοδικά δεκαπέντε συνοικίες ανόσιτων Ελλή-

νων (Rum), Σέρβων, Βουλγάρων και "Λατίνων". Συνοδικά έχει δύο ομάδες

Εβραίων. Οι πιο πολλοί είναι Εβραίοι Frani. (Frani - Sepharadin;).

Το παραπάνω κείμενο

είναι ένα απόσπασμα από το "Ταξιδιωτικό του Τούρκου περιηγητή και συγγραφέα Εβλιγιά Τσελεμπί, ο οποίος επισκέφτηκε τη Βέροια και την περιοχή της στα 1668 (δεύτερο μισό του 17ου αιώνα).

Για τις μουσουλμανικές συνοικίες της Βέροιας γράψαμε σε προηγούμενα σημειώματα.

Πάντως σύμφωνα με τα κτηματολογικά τεφτέρια της Βέροιας, που συντάχτηκαν στα τέλη του 19ου

αιώνα, οι μουσουλμανικές συνοικίες της την εποχή αυτή ήταν 12 (ή 13, αν συμπεριληφθεί σ' αυτές και η Ανέναντι Γειτονιά - Καροί Μαχαλάς).

ΟΙ ΕΝΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΑΠΟ ΤΟ 1892 ΜΕΧΡΙ
ΣΗΜΕΡΑ

Και, ενώ οι μουσουλμανικές συνοικίες της Βέροιας φαίνεται ότι λιγότεψαν στα χρόνια που πέρασαν μετά την επίσκεψη του Εβλιγιά Τσελεμπί (στα 1668), οι χριστιανικές παρουσιάζονται στα τέλη του 19ου αιώνα αυξημένες κατά μία, δεκαέξι δηλαδή, τότε που ο μητροπολίτης Κοσμάς Ευμορφόπουλος (1892 - 1895) προχώρησε σε αναδιάρθρωση της Εκκλησίας της Βέροιας ενώνοντας τις παλιές δεκαέξι ενορίες (συνοικίες) σε

τέσσερα τμήματα.

Η διαίρεση της Βέροιας σε τέσσερα τμήματα (μεγάλες ενορίες - συνοικίες) κράτησε από το 1892 ως το 1903, όταν ο μητροπολίτης Κωνσταντίνος Ισαακίδης (1895 - 1906) τα αύξησε κατά δύο, έκανε δηλαδή τα τμήματα (ενορίες - συνοικίες) έξη, όσα είναι και στις μέρες μας, στην "εντός των τειχών" Βέροια πόλη.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό της Ορθόδοξου Εθνητικής Κοινότητας της πόλεως Βεροίας του 1892, τα τέσσερα τμήμα-

τα (ενορίες - συνοικίες της Βέροιας) είχαν την παρακάτω σύνθεση:

α. Τμήμα Μητροπόλεως. Αποτελούνταν από τις ενορίες Μητροπόλεως, Φανερωμένης, Αγίου Νικολαίου (Φραντζή ή Σφραντζή), Κυριωτίσσης και Αγίου Δημητρίου. Σύνοδο ενοριών 5.

β. Τμήμα Αγίου Ιωάννου (Ελεήμονος). Αποτελούνταν από τις ενορίες Αγ. Ιωάννου Ελεήμονος, Χρυσοπολίτισσας, Προφύτου Ηλίου και Μακαριωτίσσης. Σύνοδο ενοριών 4.

γ. Τμήμα Αγίων Αναργύρων. Αποτελούνταν από τις ενορίες των Αγ. Αναργύρων και Αγ. Παταπίου. Σύνοδο ενοριών 2.

δ. Τμήμα Αγίου Αντωνίου. Αποτελούνταν από τις ενορίες Αγ. Αντωνίου, Αγίου Γεωργίου, Ταξιάρχων, Δεξιός, Ακαταμαχήτου. Σύνοδο ενοριών 5.

Από το άθροισμα λοιπόν των ενοριών που αποτέλεσαν τα τέσσερα τμήματα (μεγάλες ενορίες) της Βέροιας του 1892 συνάγεται ότι ως τότε (άγνωστο όμως από πότε) υπήρχαν στη Βέροια δεκαέξι ελληνο-χριστιανικές ενορίες.

Με τον Κανονισμό της Ορθ. Ελληνικής Κοινότητας Βεροίας του 1903 τα τμήματα της Εκκλησίας της Βέροιας έγιναν, όπως προσημειώθηκε έξι (6) με την εκ νέου ανεξαρτητοποίηση της παλιάς ενορίας της Κυριωτίσσης και των παλιών ενοριών του Αγίου Γεωργίου και Παναγίας Δεξιός που αποτέλεσαν το πέμπτο (5ο) και έκτο (6ο) τμήμα αντίστοιχα.

Στις έξι αυτές παλιές ενορίες (τμήματα) της "ε-ντός των τειχών" παλιάς Βέροιας, τώρα πρέπει να προστεθούν και πέντε ενορίες που βρίσκονται στις εκτός των τειχών συνοικίες: Αγίας Τριάδας Πανοράματος, 2. Αναλήψεως - Αγ. Νεκταρίου Παπάγου, 3. Αγίας Παρασκευής Καλλιθέας, 4. Αγίων Κωνσταντίνου - Ελένης και Οσίου Νικοδήμου Εργατικών Κατοικιών και 5. Αγίου Αθανασίου.

Η σύγχρονη μας Βέροια έχει για την ώρα έντεκα ενορίες. Αν όμως προστεθούν σ' αυτές και οι ενορίες των Συνοικισμών της Λαζοχωρίου, Ταγαροχωρίου και Μέσης, αλλά και των Κοινοτήτων, που σύμφωνα με τον "Καποδίστρια" ενώνονται μ' αυτήν, τότε σίγουρα θα ξεπεράσουν τις είκοσι.

Σύμφωνα με έντυπο στο οποίο παρουσιάζονται "Αναλυτικά στοιχεία των Νέων Ο.Τ.Α. ανά Νομό" και δημοσιεύματα στον τοπικό Τύπο ο Δήμος Βεροίας εις το εξής θα περιλαμβάνει και τις παρακάτω Κοινότητες και Οικισμούς: 1. Γεωργιανών - Λευκόπετρας 2. Καστανέας - Μικρής Σάντας, 3. Κάτω Βερμίου (Σελίου), 4. Κουμαριάς - Ξηρολίβαδου, 5. Ράχης, 6. Τριπόταμου - Κομνηνίου, 7. Αγίας Βαρβάρας (Βαρβόρες), 8. Ασωμάτων και 9. Προφήτη Ηλία (οικισμός Δ.Ε.Η.).

Η Βέροια λοιπόν μεγαλώνει και αν υπήρχαν κά-ποιοι δημότες της που δεν την ήξεραν πολύ καλά και ως τώρα, από δω και πέρα σίγουρα θα υπάρχουν περισσότεροι.

Κάτι όμως πρέπει να γί-

νει για να γνωρίσουν οι δημότες το Δήμο τους και προπάντων τα νέα παιδιά, η νέα γενιά. Κάτι πρέπει να γίνει για να αποκτήσουν όλοι οι δημότες της Βέροιας συνείδηση Βεροιαίου, ανεξάρτητα από ποιά Κοινότητα ή ποιόν οικισμό κατάγονται, για να γίνει κάποτε η συνένωση ουσιαστική και να μην παραμείνει τυπική. Σημαντικό ρόλο οπωσδήποτε θα αναλάβουν τα Σχολεία, όλη κάθε βαθμίδα.

Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΜΕΧΜΕΤ Δ' ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ

Ένα χρόνο περίπου έπειτα από τον Εβλιγιά Τσελλεμπή γύρω στα 1669 επισκέφτηκε τη Βέροια ο σουλτάνος Μεχμέτ Δ' (1642 - 1692) ο οποίος αποκαλούνταν Γαζής (= νικητής) και Αβτζής (= κυνηγός).

Κάνοντας μία παρέκβαση αξίζει να παρουσιάσουμε ένα από τα σημειώματα του κώδικα 567 ή 547 του Μετοχίου του Παναγίου Τάφου στην Κωνσταντινούπολη, το οποίο αναφέρεται στην επίσκεψη που προσημειώθηκε, γιατί με ταξύ των άλλων μνημονεύεται και το σεράι "του Πεκίρ εφέντη", προφανώς "του Μπεκίρ εφέντη" το οποίο είχε μνημονεύσει και ο Εβλιγιά Τσελλεμπή ως ένα από τα "περίφημα" οπίτια της Βέροιας του 1668.

"Έν έτει ζροζ μηνί Δεκεμβρίω κα' ήλθεν ο σουλτάν Μειμέτις εις την Βέρροϊαν και οίκόνευσεν εις του Μειμέταγα του Εμίν το σαράγι και ο καίμα-κάμης εις τον Πεκίρ εφέτη και το χάλκι εις όλα τα οσπητία ρωμίων και τουρκών και εκάθησεν η-

μέρας ιη' και πάβιν εγύρισεν εις την Λάρισαν και τα όσα επέρασεν ο κόσμος από τα κυνήγια, από ακαταστασίας του βασιλέως αδύνατον γραφή παραδούναι, διατί έως και ταις γυνάικες του ήφερεν".

Ηρθε λοιπόν στη Βέροια στα 1669 ο σουλτάνος Μεχμέτ Δ', ο κυνηγός για να κυνηγήσει έχοντας μαζί του όλη την ακολουθία του, ακόμη και τις γυναίκες του χαρεμιού του. Έμεινε δεκαοχτώ (ιη') νυχτοήμερα και έχανε τους Βεργιώτες, Τούρκους και Ρωμιούς, που τον φιλοξένησαν θέλοντας και μη, να αναστενάξουν.

Σε μια παλιά φωτογραφία της Βέροιας φαίνονται μερικά αρχοντικά κονάκια, των υψηλά ισταμένων Τούρκων προφανώς, στην περιοχή της Πλατείας Ωρολογίου. Αραγε κάποιο από αυτά να ήταν το σεράι του Μπεκίρ Εφέντη ή του Μειμέτ Αγά ή του Μουσταφά Αγά;

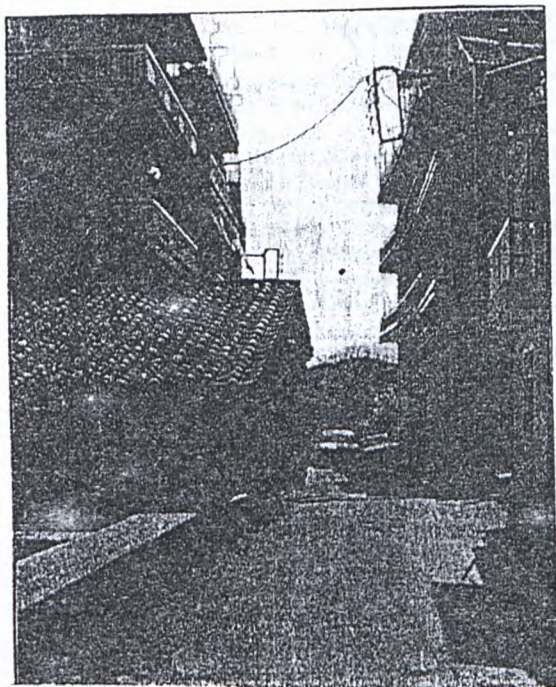
Αλλά κι αν είχαν διασωθεί ως τη δεκαετία του 1960 τώρα δεν υπάρχουν πια, όπως δεν υπάρχουν τα αρχοντικά των Ρωμιών, "το Βικελιάδικο", "της Ρακτιβανούδας", "του Σιορ Μανωλάκη" όπως δεν υπάρχουν πια και αρκετές βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησιές που θυσιάστηκαν στο βωμό της αντιπαροχής ή του σχεδίου πόλεως για να γίνει η ζωή κάποιων πιο "ωραία" έστω κι αν η πόλη γινόταν έτσι πιο άσχημη και πιο ασήμαντη.

Αλήθεια, μπορεί η ζωή να είναι ωραία μέσα σε μια πόλη άσχημη και ασήμαντη;

Η απάντηση είναι σίγουρα όχι. Η αλήθεια, αυτή έγινε επιτέλους κατανοητή. Οι κατοικούντες την πανέμορφη (κάποτε) και γεμάτην ιστορικές μνήμες αυτήν πόλη φαίνεται ότι είναι πια αποφασισμένοι (οι περισσότεροι) να την ξανσομορφύνουν με κάθε θυσία και να περισώσουν όσα από τα παλιά της μνημεία απόμειναν, βαριά τραυματισμένα οπωσδήποτε τα πιο παλιά, όπως είναι και ο αρχαίος δρόμος που ήρθε στο φως του ήλιου στην οδό Μητροπόλεως.

Ο αρχαίος αυτός δρόμος με τα ανύστρα των χιλίων οκτακοσίων περίπου χρόνων επάνω στα ιερά μάρμαρά του, πέρα από τις άλλες ιστορικές μνήμες που κουβαλά, σηματοδοτεί και την πορεία του Αποστόλου Παύλου προς το Ιερό Βήμα. Γιατί ο δρόμος δε χωράει αμφιβολία, είναι αρχαιότερος από τα μάρμαρά του και κάποια από αυτά μαρτυρούν ότι πριν χρησιμοποιηθούν στο οδόστρωμα ήταν τοποθετημένα σε κάποια άλλα κτίρια της πολυπαθούς Βέροιας. Δεν είναι λοιπόν σκέτες αρχαίες πέτρες. Είναι ιερά λείψανα και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζονται.

ΛΑΟΣ 22.4.1998

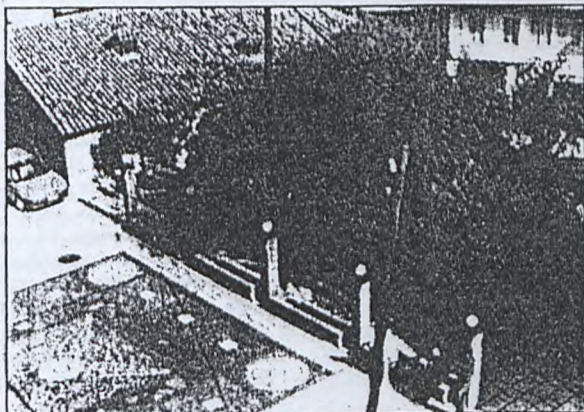

Η Παναγιά - οδός Μητροπόλεως.
 Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας
 96

Οι χριστιανικές συνοικίες της Βέροιας

ΗΜΕΡΗΣΙΑ
29.4.1998

του Θωμά Γαβριηλίδη ΜΕΡΟΣ Β'

Αν και έχω παρουσιάσει σε παλιότερα σημειώματά μου στον τοπικό τύπο, ξανασημειώνω για κάποιους φίλους αναγνώστες που μου το ζητήσαν, το ονόματα και τις οδούς όλων των βυζαντινών και μεταβυζαντινών εκκλησιών και παρεκκλησιών της εντός των τειχών Βέροιας, ζητώντας συγνώμη για την παρέκβαση απ' όσους αναγνώστες αναγκαστούν να ξαναδιαβάσουν γνωστά πράγματα.

ΟΙ ΝΑΟΙ ΤΗΣ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ ΒΕΡΟΙΑΣ ΜΕ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

1. Αγ. Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού, "Μεγάλοι Άγιοι Ανάργυροι": Λεωφόρος Ανοιξεως

2. Αγ. Αναργύρων Κ. και Δ. "Μικροί Άγιοι Ανάργυροι", οδ. Ιεραρχών

3. Αγ. Αναργύρων Κ. και Δ., Νέος ναός, Λ. Ανοιξεως δίπλα στους παλιούς Μεγάλους Αγίους Αναργύρους

4. Αγίου Αποστόλου Ανδρέα, ενορίας Αγ. Γεωργίου, οδ. Βερμίου

5. Αγ. Απ. Ανδρέα, ενορ. Κυριώτισσας, οδ. Ρήγα Φεραίου

6. Αγ. Άννας, ενορ. Αγ. Ιωανν. Ελεήμονος, οδ. Πρ. Ηλίου

7. Αγ. Άννας, ενορ. Αγ. Αναργύρων, οδ. Ήρας

8. Αγίου Αντωνίου του Νέου του Βεροιαίου (ενοριακός, πλατεία Αγ. Αντων.)

9. Αγίας Βαρβάρας, οδ. Κονίτσης και Τρεμπεσίνας

10. Αγ. Βασιλείου, οδ. Παύλου Μελά

11. Αγ. Βλασίου, οδ. Περδίκκα

12. Αγ. Γεωργίου, ενοριακός, οδ. Αγίου Γεωργίου

13. Αγ. Γεωργίου, "Άγιος Γεώργιος ο Μικρός", οδ. Δαβάκη

14. Αγ. Γεωργίου άρχοντος Γραμματικού, οδ. Κονίτσης και Αγ. Αντωνίου

15. Αγ. Δημητρίου, οδ. Αγ. Δημητρίου

16. Αγ. Διονυσίου του Ολυμπίου, πάροδος (ανώνυμη της Κοντογεωργάκη)

17. Προφήτη Ηλία, οδ. Ιπποκράτους, μέσα σε ακάλυπτο, πίσω από την Εθνική Τράπεζα

18. Αγίων Θεοδώρων, οδ. Καστανιάς

19. Αγ. Ιωάννου Ελεήμονος, ενοριακός, οδ. Βενιζέλου

20. Αγ. Ιωάννου Θεολόγου, "Μέγας Θεολόγος", οδ. Βενιζέλου

21. Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας, οδ. Κοντογεωργάκη

22. Αγ. Νικολάου Μακαριώτισσας, γωνία Κοντογεωργάκη - Δαβάκη

23. Αγ. Νικολάου ενορ. Παναγίας Δεξιάς, οδ. Δημοσθένους

24. Αγ. Νικολάου Αμόλευτου ή του Καλοκρατά, οδ. Κόδρου

25. Αγ. Νικολάου Λαμαρινά ή του μοναχου Ανθίμου, οδ. Κονίτσης

26. Αγ. Νικολάου Γουρναρά ή Γουρνών, οδ. Παστέρ

27. Αγ. Νικολάου και Σπυρίδωνος, Μπουμπόλη, οδ. Δημαρά

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

28. Αγ. Νικολάου Ψαρά και Αγ. Φανουρίου, οδ. Μ. Αλεξάνδρου

29. Παναγίας Βαλτεσινής, πάροδος Ιεραρχών

30. Παναγίας Γοργοήθηκου - Γοργής, οδ. Πατρ. Ιωακείμ

31. Παναγίας Δεξιάς, οδοί Δημοσθένους και Π. Δεξιάς

32. Π. Ευαγγελίστριας (Ευαγγελισμού Θεοτόκου), οδ. Κοντογεωργάκη

33. Εξω Παναγίας, (Υπαπαντής του Χριστού) οδ. Βενιζέλου, στην πλατεία Κόρακα

34. Παναγίας Κυριώτισσας και Αγίου Σάββα (ενοριακός), οδ. Μυτηλέα

35. Παναγίας Παλαιοφορίτισσας, Λ. Ανοίξεως προς οδό Πιερών

36. Παναγίας Περιβλεπτης, Η Περιβλεπτος, οδ. Μπιζανίου

37. Παναγίας Φανερωμένης, οδ. Πατρ. Ιωακείμ δίπλα στη Μητρόπολη

38. Παναγίας Χαβιαρά, οδ. Αγίου Αντωνίου

39. Παναγίας Χρυσοπολίτισσας - Αγίου Σπυρίδωνος - Αγίου Νικολάου Ξυλοτραβηχτή, Αγίου Ελευθερίου οδ. Βενιζέλου

40. Παναγούδας, Υπαπαντής του Χριστού, ενορ. Κυριώτισσας, γωνία Περίδικκα και Μυτηλέα

41. Αγίας Παρασκευής Μακαριώτισσας,

οδ. Δαβάκη, κοντά στην Πυροσβεστική Υπηρεσία

42. Αγίας Παρασκευής, ενορ. Π. Δεξιάς, οδ. Δημοσθένους

43. Αγίου Παταπίου, οδ. Καπετάν Αγρα και Εδέσσης

44. Αγίων Πέτρου και Παύλου (Παλιά Μητρόπολη), οδ. Κεντρικής

45. Αγίων Πέτρου και Παύλου (Νέα Μητρόπολη), γωνία οδών Μητροπόλεως και Πατριάρχου Ιωακείμ

46. Αγίου Προκοπίου, οδ. Λυκούργου, κοντά στην πλατεία Κόρακα

47. Αγ. Στεφάνου, οδ. Κοντογεωργάκη

48. Χριστού, "Αναστάσεως Χριστού", γωνία Μητροπόλεως και Κοντογεωργάκη

49. Χριστού Αντιφωνητού, οδ. Τρύφωνος, σε ακάλυπτο πίσω από το Ταχυδρομείο

50. Χριστού Μεταμορφώσεως "Άγιος Σωτήρης", οδ. Μ. Αλεξάνδρου

51. Χριστού Παντοκράτορος "ο Παντοκράτορας", οδ. Μητροπόλεως

Μαζί με τους πενήντα ένα ναούς της "εντός των τειχών" Βέροιας θα μπορούσαν να συναρριθμηθούν και τα δυο παλιά κουβούκλια που έγιναν στις θέσεις ναών που καταστράφηκαν, όπως του Αγίου Νικολάου του Φραντζή ή Σφραντζή, στο προαύλιο του παλιού Γυμνασίου -

Δημαρχείου και των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στην οδό Δημητρίου Βικέλα καθώς και ο ναός της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριας, που έγινε πριν από ένα χρόνο περίπου, την Κυριακή των Βαίων του 1997, στη νοτιοδυτική ακρη της αυλής των Αγίων Αναργύρων (Λεωφόρος Ανοίξεως), και φυσικά το Άγιο Βήμα του Αποστόλου των Εθνών Παύλου (οδ. Μαυρομιχάλη), εστω κι αν μπορεί να βρισκόταν έξω από τα τείχη της αρχαίας Βέροιας.

ΓΕΙΤΟΝΙΕΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

1. "... Την κατά την γειτονιάν του Σκωρονύχου αυλήν μου, εν η και ποιούμαι την οίκειν, εις ην και την θείαν και πάνσепτον ανεδομοσάμην μονήν..."

2. "... Τον υιόν μου Θεόδωρον τον Σαραντηνόν αφήμι το ζωνάριόν μου το άσυρτον, υπέρπυρα εξήκοντα, τον αυτόν Σαραντηνόν αφήμι τα οσπήτιά μου τα ανώπατα, απερ έχω εις την Προβατιανήν..."

Τα παραπάνω είναι δυο αποσπάσματα από τη διαθήκη του Βεροιαίου άρχοντα Θεοδώρου Σαραντηνού, η οποία συντάχθηκε τον Οκτώβριο του 1326.

Από το πρώτο απόσπασμα μας γίνεται γνωστό το όνομα μιας γειτονιάς της Βέροιας των αρχών του 14ου αιώνα, της γειτονιάς "του Σκωρονύχου", στην οποία κατοικούσε ο Θεόδωρος Σαραντηνός.

Από το ίδιο απόσπασμα πληροφορούμαστε ότι ο Θεόδωρος Σαραντηνός μετέτρεψε την κατοικία του αυτή, στη γειτονιά του Σκωρονύχου, σε μοναστήρι, αφού έχτισε σε ακάλυπτο χώρο της ναό προς τιμήν του προστάτη του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου και Βαπτιστού του Χριστού. (Το όνομα του προστάτη του Αγίου αναγράφεται αρκετές φορές στη διαθήκη του Θεοδώρου Σαραντηνού).

Από το δεύτερο απόσπασμα πληροφορούμαστε ότι ο Θεόδωρος Σαραντηνός είχε "οσπήτια ανώπατα" (= σπιτία με πατάωμα) και σε μια άλλη περιοχή της Βέροιας, γειτονιά ή προάστιο, δεν διευκρινίζεται δυστυχώς, η οποία ονομαζόταν "Προβατιανή". Αν η "Προβατιανή" βρισκόταν μέσα από τα τείχη της Βέροιας, τότε πρόκειται για τη δεύτερη γειτονιά της βυζαντινής πόλης, που μας είναι γνωστή. Αν βρισκόταν έξω από τα τείχη, τότε μαθαίνουμε το όνομα ενός προαστίου της βυζαντινής Βέροιας.

Η ΓΕΙΤΟΝΙΑ... ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ

"Εν τω ποιείν με την απογραφικήν αναθεώρησιν... εύρον μεταξυ άλλων και την κατά το Άγιον Όρος του Αθω διακειμένην σεβασμιαν μεγάλην βασιλικήν μονήν, την εις όνομα τιμωμένην της πανυπεράγνου ημών

Θεομητορος και επικεκλημένην του Βατοπεδίου, έχουσαν εντος της Θεοσώστου πόλεως Βερροίας... μονύδριον εις μετόχιον, τιμώμενον μεν εις όνομα του τιμίου ενδόξου προφήτου Προδρόμου και Βαπτιστου Ιωάννου και επικεκλημένον της Πέτρας...".

Το παραπάνω κείμενο είναι απόσπασμα από το Πρακτικό του απογραφέα Κωνσταντίνου Μακρηνού, το οποίο γράφηκε το Μάιο του 1338.

Στο αποσπασμα αυτό βλέπουμε οτι έπειτα απο δώδεκα χρόνια από τη χρονολογία γραφής της διαθήκης του Θ. Σαραντηνού (1326) το μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου, που ειχε ιδρύσει αυτός μέσα στη Βέροια, στη γειτονιά του Σκωρονύχου, αποκαλείται μοναστήρι "της Πετρας". Βλέπουμε δηλαδή οτι ειχε χρειαστεί μια προσωνυμία για να ξεχωρίζει ίσως από ένα άλλο μοναστήρι της Βέροιας, αφιερωμένο επίσης στον Τίμιο Πρόδρομο, εκείνο "του Προδρόμου του Ασιπέτου". Βέβαια μας προβληματίζει το γεγονός της προσωνυμίας του μοναστηριού του Θεοδώρου Σαραντηνού επειδή δεν έχει, όπως φαίνεται τουλάχιστο, καμιά σχέση ούτε με τον ιδρυτή του ούτε με τη γειτονιά στην οποία ειχε χτιστεί, εκτος κι αν δεχτούμε οτι το λαϊκό όνομα της γειτο-

νιάς του Σκωρονύχου ήταν "η γειτονιά της Πετρας" από κάποια πέτρα (= βράχο) που ήταν ίσως το χαρακτηριστικό της σημαδι.

Αν ισχύει για την προσωνυμία "Της Πετρας" αυτό που σημειώθηκε παραπάνω, τότε διαπιστώνουμε οτι και στη Βέροια του 14ου αιώνα συνέβαιναν τα ίδια ή παρόμοια με όσα συμβαίνουν και σήμερα σχετικά με κάποιες ονομασιές περιοχών, οικισμών, πλατειών, που αλλιώς γράφονται στα επισημα έγγραφα κι αλλιώς τα λειο ο πολός ο κόσμος, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με την πολυώνυμη πλατεία της Βέροιας που γράφεται είτε ως "πλατεία Ρακτιβάν" είτε ως "πλατεία Δικαστηρίων" είτε ως "Πλατεία - Ωρολογίου" κι αν ρωτήσεις κάποιον που βρίσκονται τα Δικαστήρια, θα σου απαντήσει

αυθόρμητα "στο Ρολόι" ή "Στην πλατεία στο Ρολόι" κι ας μην υπάρχει ρολόι εδώ και εξήντα χρόνια περίπου.

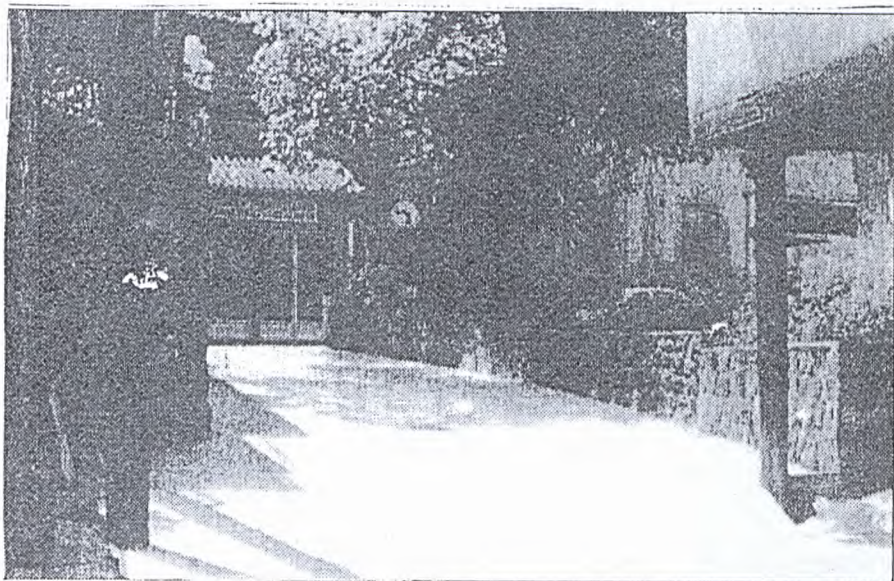
Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με την παλιά γειτονιά των Εβραίων της Βέροιας, η οποία σε γραπτά κείμενα αναφέρεται ως η "Εβραϊκή Συνοικία", ενώ σε συζητήσεις πολιτών αποκαλείται "η Χάβρα", από το εβραϊκό όνομα της "Συναγωγής" η οποία είναι το χαρακτηριστικότερο κτίσμα της γειτονιάς αυτής.

Πάντως από τα λίγα ονόματα γειτονιών της βυζαντινής Βέροιας που μας είναι ως τώρα γνωστά (Σκωρονύχου ή Πετρας και Προβατιανή) συμπεραίνουμε με κάθε επιφύλαξη, οτι αυτά δεν ήταν απαραίτητα δεμένα με τους ναούς που υπηρχαν στις γειτονίες, όπως συνέβαινε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, όταν η καθεμιά γειτονιά έμπαινε κάτω από την προστασία του Αγίου του ενοριακού της ναού, το όνομα του οποίου ήταν σαν τα αρχαία σύμβολα των ασπίδων των διαφόρων πόλεων - κρατών.

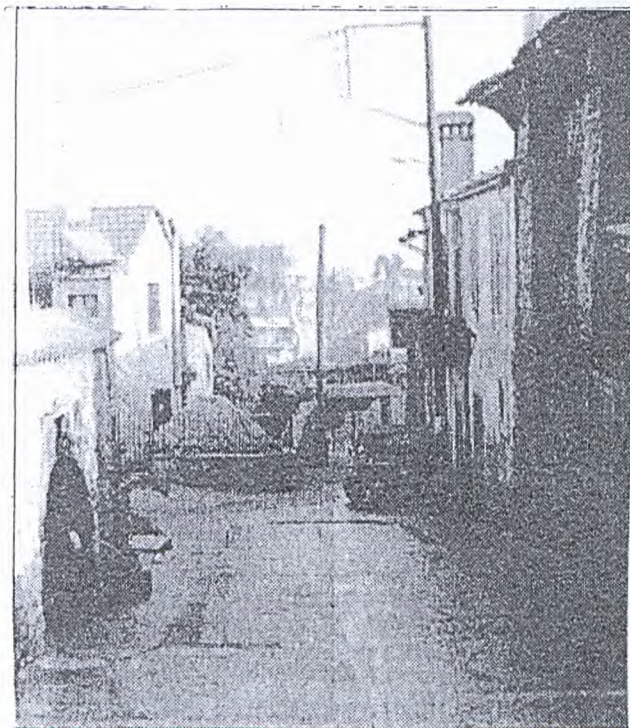
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γ. Χ. Χιονίδη, τρεις κανονισμοί της ΕΟΚ Βεροίας κατά τα τέλη της Τουρκοκρατίας - ανάτυπον εκ του Γ' τομ. των "Μακεδονικών", Θεσ/νίκη 1970
2. Γ.Χ. Χιονίδη, Ιστορία της Βέροιας, τομ. Β., Θεσ. 1970
3. Γ. Ι. Θεοχαρίδου, Μια διαθήκη και μια δικη βυζαντινή, Μακεδονικά, παράρτημα 2 Θεσ. 1962
4. Θ. Ι. Γαβριηλίδη, Προσκύνημα στα ιερά της θεοσώστου πόλεως, Βεροίας, Βέροια 1996
5. Θανάση Παπαζώτου, Η Βέροια και οι ναοί της (11ος - 18ος αι.) Αθήνα 1994.
6. Βασίλη Δημητριάδη, Η Κεντρική και Δυτική Μακεδονία κατά τον Εβλιγία Τσελεμπή, Θεσ. 1973
7. Θ. Γαβριηλίδη, Θείο δώρο ο αρχαίος δρόμος, ΛΑΟΣ 31-5-1997, Η Εγνατία οδός και ο αρχαίος δρόμος της Βέροιας, ΛΑΟΣ 14-6-1997 και 18-6-1997, Οι Βυζαντινές εκκλησίες της Βέροιας που έγιναν τζαμιά και τα μουσουλμανικά μνημεία της Βέροιας, ΛΑΟΣ από 16-1-1998 - 18-2-1998
8. Τριανταφυλλίδη Η. Απόψεις. Περι ρωμαϊκών πετρών λόγος. ΗΜΕΡΗΣΙΑ 15-4-1998, ΛΑΟΣ 16-4-1998

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1: Οι φωτογραφίες είναι ευγενική προσφορά της ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΗΦΑΙΣΤΟΣ, την οποία και ευχαριστώ θερμά.

Η γειτονιά της Παλιάς Μητρόπολης, ο ιερός Πλάτανος (απο την οδό Γ. Γουδή)

Η γειτονιά του Αγ. Απ. Ανδρέα Κυριώτισσας (οδός Ρήγα Φερραίου)

ΟΙ ΠΑΛΙΕΣ ΓΕΦΥΡΕΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ (1ο)

Γράφει ο Θωμάς Γαβριηλίδης

Η δίοξη γέφυρα του Φούρναρη

Πριν από όχι και πολλά χρόνια και στην Ελλάδα, όπως στα περισσότερα μέρη του κόσμου, οι γέφυρες ήταν αθηρινά αρχιτεκτονήματα, όπως στα χρόνια του τσιμέντου και του γρήγορου πλουτισμού έγιναν κι αυτές σαν τις σύγχρονες τους πολυκατοικίες, άχαρα κατασκευάσματα, για πρακτική μόνο χρήση, να

τις περνάς για να πας στη δουλειά σου χωρίς να γυρνάς τα μάτια σου επάνω τους, αφού δεν είναι για να τις βλέπεις.

Οι νεότερες γενιές θα έμεναν με την εντύπωση ότι στον τόπο αυτό με τα ορμητικά ποτάμια οι άνθρωποι ποτέ δεν νοιάζονταν να κάνουν όμορφες γέφυρες, αν δεν υπήρχε η πέτρινη μονότοξη γέφυρα στην περιοχή της Παναγίας Δεξιός κι αν δεν

έκαναν στα τελευταία χρόνια την εμφάνισή τους, σε βιβλία κυρίως, παλιές φωτογραφίες των πέτρινων γεφυρών της Βέροιας, που αφανίστηκαν από μία φοβερή καταστροφή του Τριπόταμου μιά νύχτα του Δεκέμβρη του 1935.

Η ΘΕΟΜΗΝΙΑ ΤΟΥ 1935

Η πλημμύρα του Τριπόταμου του 1935 ήταν για τις γέφυρες της Βέροιας ό,τι η πυρκαγιά του 1864

για αρκετές από τις εκκλησίες της. Αλλά ενώ η πυρκαγιά του 1864 έγινε ακόμη και δημοτικό τραγούδι, με το οποίο μάλιστα φορτώθηκαν οι ευθύνες σε δύο επιφανείς Βεροιαίους, που προκάλεσαν την κατάρτη του Μητροπολίτη Θεόκλητου, η πλημμύρα φάνηκε σαν να ηχομονήθηκε γρήγορα μέσα στον προεκλογικό κυρετό, που δημιούργησαν οι βουλευτικές εκλογές της 26ης Ιανουαρίου του 1936.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Αυτή την εντύπωση σχηματίζει οπωσδήποτε όποιος ξεφυλλίζει την "αρχαιότεραν των εν Βεροία εφημερίδων" η οποία ονομαζόταν "ΑΣΤΗΡ ΒΕΡΟΙΑΣ".

Στο φύλλο της 12ης Δεκεμβρίου 1935 όλη η πρώτη σελίδα είναι αφιερωμένη στη "Θεομηνία της προχθεσινής νυκτός Δευτέρας" (Δευτέρα 9 Δεκεμβρίου 1935) με τίτλο: Η ΠΛΗΞΑΣΑ ΤΗΝ ΒΕΡΟΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑΝ ΜΑΣ ΣΥΜΦΟΡΑ.

Κάτω από τον τίτλο και πριν από την "πλήρη περιγραφή του επί τόπου μεταβάντος συντάκτου μας" (του ΑΣΤΕΡΑ), δίνεται το μέγεθος των καταστροφών με τις εξής αδρές γραμμές.

"Οβαιοί γέφυροι αι συνδέουσαι την πόλιν με τας πέρας του Τριποτάμου συνοικίας κατεστράφησαν. - Δεκάδες οικιών κατέρρευσαν. - Οι περισσότεροι των υδρομύλων, ελαιοτριβείων και υδροτριβείων κατεστράφησαν ή υπέστησαν μεγάλης βλάβας. - Τα Νηματοουργεία "Βέρμιον" και Χατζηνικολάκη υπέστησαν μεγάλης ζημίας. - Το εργοστάσιον ηλεκτροφωτισμού υπό τα ύδατα. - Κολλοσιαί αι καταστροφαι. Εσημειώθησαν και ανθρώπινα θύματα". (Η καθαρεύουσα σ' όλο το μεγαλύτερο της!).

Στο επόμενο φύλλο τα σχετικά με την πλημμύρα βρίσκονται κιάλας στις μέσες σελίδες για να εξαφανισθούν σχεδόν εντελώς στο μεθεπόμενο, της 8ης Ιανουαρίου του 1936, ό-

τον κυρίαρχο θέμα είναι πια, όπως ήδη προσημειώθηκε, οι βουλευτικές εκλογές της 26ης Ιανουαρίου του 1936.

ΠΟΤΕ ΠΕΣΚΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΞΕΚΙΝΗΣΕ ΤΟ ΚΑΚΟ

Σύμφωνα πάντα με τον ΑΣΤΕΡΑ ΒΕΡΟΙΑΣ το κακό ξεκίνησε από το απόγευμα της Κυριακής, 8ης Δεκεμβρίου 1935.

"Η συνεχώς από της εσπέρας της παρελθούσης Κυριακής πίντουσα βροχή εξέσπασε εις βιαιότατην θύελλαν μετά ραγδαιότητας βροχής από της 4ης απογευματινής ώρας της Δευτέρας μέχρι του μεσονυκτίου της αυτής ημέρας εξακολούθησασα με ολιγωτέραν έντασιν καθ' όλην την διάρκεια της Τρίτης. Συνεπεία της ραγδαιότητας ταύτης βροχής, ο διαρρέων την πόλιν Τριπόταμος υπερεξεχείλισε καθώς και οι διαρρέοντες άλλοι ποταμοί, τα ορμητικά δε αυτών ύδατα

ανελλόντα εις 15 και 20 μέτρα και πλέον παρέσυρον παν το προστυχόν. Την 7ην εσπερινήν ώραν της Δευτέρας διεκόπη ο ηλεκτροφωτισμός της πόλεως των υδάτων κατακλυσάντων το εργοστάσιον ηλεκτροφωτισμού, τα ορμητικά δε ύδατα παρασύραν τα άνω των στρατώνων γέφυραν παρέσυραν και τον κάτωθεν της γέφυρας κεντρικόν σωλήνα υδρεύσεως, ούτω δε η πόλις εστερήθη και του ποσίου ύδατος...".

Σύμφωνα λοιπόν με τον συντάκτη του ΑΣΤΕΡΑ η πλημμύρα ήταν αποτέλεσμα μιας "ραγδαιότητας βροχής" που κράτησε πε-

ρίπου οκτώ ώρες. Η καταγίδα αυτή βέβαια ήταν η εξέλιξη μιας δωδεκάωρης βροχοπτώσεως που είχε προηγηθεί.

Το γεγονός αυτό μπορούμε να πούμε ότι μας θυμίζει τις μεγάλες πλημμύρες και καταστροφές σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, που έγιναν στο πρόσφατο παρελθόν και οφειλόταν από τη μια μεριά σε ραγδαιότατες βροχοπτώσεις και από την άλλη σε ανθρώπινα λάθη ή παραλείψεις.

Επειδή είναι "κοινό μυστικό" ότι και η πλημμύρα του 1935 όπως και εκείνη του 1979 για την οποία ίσως μιλήσουμε άλλη φορά οφειλόταν ως ένα σημείο και σε ανθρώπινα λάθη και παραλείψεις, όπως ήταν για παράδειγμα η αδιαφορία για την κατάσταση που επικρατούσε μέσα στην κοίτη και στις όχθες του Τριποτάμου (άναρχη βλάστηση, ετοιμόρροπα δένδρα κ.λ.π.) είναι καλό τα προηγούμενα παθήματα να μας γίνουν μαθήματα ώστε να πάρουμε τα μέτρα μας για να μην επαναληφθεί παρόμοια συμφορά, όσο βέβαια εξαρτάται από μας.

"ΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΡΙΠΟΤΑΜΟΥ ΓΕΦΥΡΑΙ ΠΑΡΕΣΥΡΘΗΣΑΝ ΑΠΑΣΑΙ" Οπως ας μπορούμε στο

κύριο θέμα μας που είναι "οι παλιές γέφυρες της Βέροιας" κι ας δούμε τι γράφει σχετικά μ' αυτές ο συντάκτης του ΑΣΤΕΡΑ.

"Αι επί του Τριποτάμου γέφυραι παρesyρθησαν άπασαι (στο σημείο αυτό λείπει δυστυχώς μια σειρά που κόπηκε κατά τη βιβλιοδόσει και υπάρχει

κάποια ασάφεια) (αι) ευρισκόμενοι επί της δημοσίας οδού Βεροίας - Κοζάνης, αι παρά το εργοστάσιον "Βέρμιον", ιδιωτική και δημοτική τοιαύτη, η ιδιωτική του εργοστασίου ήτο σιδηρά, δύο γέφυραι παρά την Μπαρμπούταν, τέτρα παρά το Κίοσκι και άλλη παρά τα ασφαλεία.

Η παρά την Καραχμέτν, λιθίνη γέφυρα άνωθεν της οποίας διήλθε το ύδωρ κατέστη ετοιμόρροπος, ούτω δε απεκληίσθησαν τελείως αι πέραν του ποταμού συνοικίαι. Η επί της σιδηροδρομικής γραμμής γέφυρα του Τριποτάμου υπέστη μεγάλης ζημίας.

Η επί της επαρχιακής οδού Βεροίας - Ναούσης γέφυρα του Τριποτάμου (Μόδιας) ελαφράς μόνον ζημίας υπέστη λόγω της αλλοαγής της κοίτης του ποταμού.

Τα ύδατα του Τριποτάμου κατερχόμενα ορμητικώς και μη ευρίσκοντα διέξοδον λόγω του ότι αι δίοδοι προς την κεντρικήν διώρυγα είχαν φραχθεί δια ξύλων, σιδηρών, δένδρων, πασσάλων κ.λ.π... κατέκλυσαν τα χωρία Λυκογιάννα, Αγία Μαρίνα, Γιάννισσα (Άγιος Γεώργιος), Αγγελοχώριον και Κάτω Κοπανός, προξενήσαντα μεγάλης ζημίας..."

Η ΜΟΝΟΤΟΞΗ ΓΕΦΥΡΑ ΒΕΡΟΙΑΣ - ΣΕΛΙΟΥ

Το κακό λοιπόν άρχισε από σημεία πολύ κοντινά στις πηγές του Τριποτάμου. Από τη στιγμή που η πρώτη γέφυρα έγινε έρμαιο της οργής του, είχε προδιαγραφεί, όπως φαί-

νεται και η μοίρα των άλλων.

Πρώτη πέτρινη μονότοξη γέφυρα, η οποία παρασύρθηκε από τα νερά του Τριποτάμου αλλιά που υπάρχει φωτογραφία της στα χέρια μας, ήταν εκείνη του δρόμου προς Ξερολίβαδο - Κουμαριά - Σέλι. Όπως φαίνεται από τη φωτογραφία, ήταν όμορφο και γερό κατασκεύασμα, αλλιά το μειονέκτημά της ήταν η θέση της. Βρισκόταν χαμηλά μέσα στο φαράγγι που στο βάθος του ρέει ο Τριποτάμος, άνετα τα περισσότερα χρόνια, ίσως και τα φουσκωμένα νερά του, από την καταιγίδα να χωρούσαν να περάσουν κάτω από τη μεγάλη θόρηνη καμάρα της, αν δεν υπήρχαν όλα τα άλλα φερτά υλικά, που κατά πάσα πιθανότητα στάθηκαν αι αιτία του εκ θεμελίων ξεριζώματός της. Όμως αν για αυτή τη γέφυρα μπορεί κάποιος να αμφισβητήσει, δεν έχει περιθώρια αμφισβήτησης για καμιά από τις πιο κάτω. Δεν έφταγε μόνο η ποσότητα του νερού, ίσως μάλλον αυτή να μην έκανε ζημιά, αν δεν την έκαναν επικινδύνουν τα όσα τη συνόδευαν, πλάσματα της φύσης και κατασκευάσματα ανθρώπων, δέντρα, βράχια, υδρόμυλοι, νεροτριβές, στάθμοι κ.λ.π.

Η ΜΟΝΟΤΟΞΗ ΓΕΦΥΡΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΡΑΤΩΝΩΝ

Δεύτερη πέτρινη μονότοξη καμαρωτή γέφυρα ήταν εκείνη που ο συντάκτης του Αστέρτα την τοποθετεί "άνω των στρατώνων". Αυτή η γέ-

φυρα που βρισκόταν λίγο παρακάτω απ' αυτήν που τώρα συνδέει τη Βέροια με το συνοικισμό "Πανόραμο" λέγεται ότι έμοιαζε με εκείνην "την παρά την Καραχμέτν" αλλιά ήταν σαφώς χαμηλότερη. Όταν

παρασύρθηκε κι αυτή, πήρε μαζί της και τον αγωγό του υδραγωγείου, ο οποίος στηριζόταν επάνω

της και η πόλη έμεινε χωρίς το νερό του Ασπρονεριού.

Η ΔΙΤΟΞΗ ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΦΟΥΡΝΑΡΗ

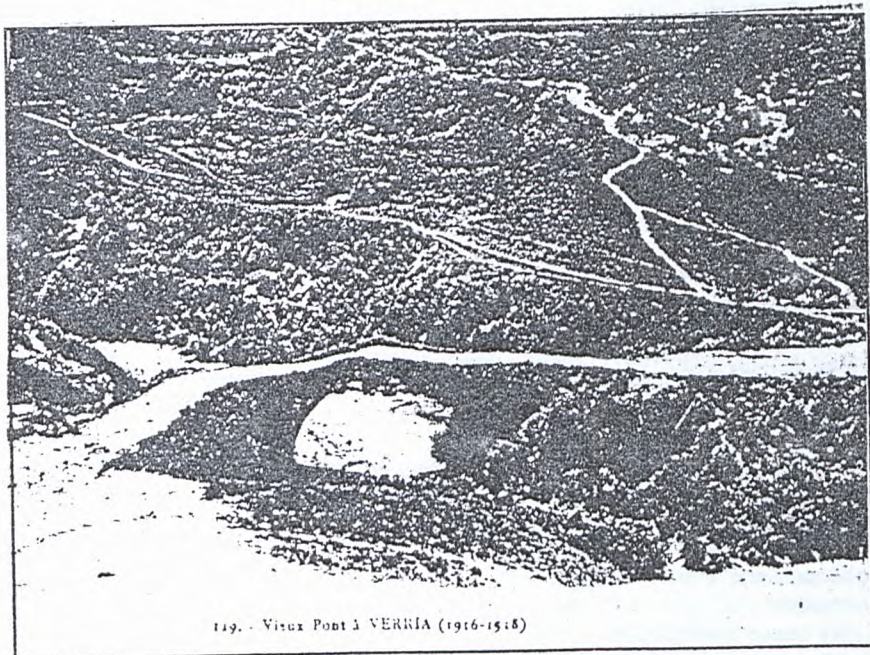
Τρίτη στη σειρά παλιά γέφυρα ήταν η δίτοξη πέτρινη γέφυρα "η παρά το Κίοσκι" κατά τον ΑΣΤΕΡΑ ή

"η γέφυρα του Φούρναρη" σύμφωνα με την επιγραφή μιας κάρτας της τουρκοκρατίας.

Όταν τα μεταφερόμενα υλικά έφραξαν τις καμάρες της και το νερό, φούσκωσε και έφτασε λίγο πιο κάτω από "το τζαμί του Φούρναρη" ή "του Κωτοή Μπέν", ακούστηκε ένας φοβερός τριγμός, όπως μου είπαν αυτόντες και αυτόκοι μάρτυρες, και έπειτα όλο εκείνο το γραφικότατο κατασκεύασμα διαλύθηκε εις τα εξων συνετέθη και χάθηκε μέσα στα οργισμένα κύματα του Φέρωνα - Τριποτάμου.

Ευτυχώς που και η γέφυρα "του Φούρναρη" όπως και εκείνη "του Σελιού, μας άφησε φωτογραφία της, καθώς και "της Μπαρμπούτας" για την οποία θα γράψουμε αμέσως πιο κάτω. Είναι κρίμα που δεν έχουμε κα-

μιά φωτογραφία "της γέφυρας των στρατώνων και της γέφυρας "της Βασίλισσας Βεργίνας" που να χρονολογούνται πριν από τον μοιραίο εκείνο Δεκέμβρη του 1935.

119. - Vieux Pont à VERRIA (1916-1918)

Η μονότοξη γέφυρα Βεροίας - Σελλίου

ΟΙ ΠΑΛΙΕΣ ΓΕΦΥΡΕΣ

ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ (2ο)

Η γέφυρα της Μπαρμπούτας και το τζαμί "Κωστή Μπέν".

4. Η ΓΕΦΥΡΑ ΤΗΣ ΜΠΑΡΜΠΟΥΤΑΣ

Είναι, οπωσδήποτε η πιο γνωστή από τις παλιές γέφυρες της Βέροιας, γιατί είναι η μόνη πια που συντροφεύεται ακόμη από ένα ομώνυμο εξοχικό κέντρο. Κάποτε βέβαια ήταν περισσότερο ονομαστή για τη θρύση με το πηγαίο νερό, που ήταν δίπλα της στη νότια όχθη, απ' την οποία ξεδιψούσαν οι περισσότεροι Βεργιώτες, όταν για τον ένα ή τον άλλο λόγο δεν λειτουργούσε το υδραγωγείο.

Το δροσερό νερό της Μπαρμπούτας το ήθελε η παράδοση να έχει και μαγικές ιδιότητες. Οποιος ξένος το έπινε, γινόταν

γαμπρός Βεργιώτης. Η Μπαρμπούτα ως πηγή υπάρχει ακόμη, είναι όμως πολύ λίγος εκείνος που το λημούν να πουν το νερό της, γιατί δεν θεωρείται πια καθαρό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχουν παλιές φωτογραφίες, που δείχνουν τη γέφυρα της Μπαρμπούτας διαφορετική στη μια από την άλλη. Οι αλλαγές της γέφυρας μπορεί να οφείλονταν σε καταστροφές της από πλημμύρες ή από την πολλή χρήση.

Επειτα από την οδοκλήρωτική καταστροφή το 1935 της ως τότε ξύλινης γέφυρας στη θέση της κατασκευάστηκε αργότερα μια τσιμεντένια, η οποία μόνο ζημιές έπαθε από την πλημμύρα του 1979. Μετά τις επιδιορθώσεις της η τσιμεντένια γέφυρα της Μπαρμπούτας λειτουργεί κανονικά.

5. Η ΓΕΦΥΡΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ ΒΕΡΓΙΝΑΣ

Σύμφωνα με την παράδοση, που λέει ότι η Βασίλισσα της Βέργιας, η Βεργίνα έπεσε στο ποτάμι για να μην την πιάσουν αιχμάλωτη οι Τούρκοι από μια γέφυρα, που από τότε πήρε το όνομά της "η γέφυρα της Βασίλισσας Βεργίνας", η γέφυρα αυτή του Τριπόταμου έχει τη μεγαλύτε-

ρη ιστορία από όλες τις άλλες γέφυρες της Βέργιας, αφού πρέπει να υπήρχε στα τέλη του 14ου ή στις αρχές του 15ου αιώνα, όταν άρχισε για τη Βέργια η τουρκοκρατία.

Η γέφυρα της Βασίλισσας Βεργίνας πριν από το 1979

Ήταν ως το 1935 που την πήρε κι αυτήν ο Τριπόταμος. Ξύλινη κατασκευή, που ασφαλώς ανανεωνόταν, όταν πάλιωνε και γινόταν επικίνδυνη.

Τώρα, εδώ και αρκετά χρόνια, είναι σιδερένια και ασφαλιστρομένη. Καθόλου παραδοσιακή.

Μαζί με την Ξύλινη, όπως προσημειώθηκε, "γέφυρα της Βασιλίσσας Βεργίνας" ο οργισμένος Τριπόταμος άρπαξε όπως λέγεται και τη μαρμαρίνη ομώνυμη θρύση, που τη συντρόφευε και τις πέτρες των τοίχων του γειτονικού αρχοντοσπιτιού, το οποίο απόμεινε σαν μετέωρο να πατάει μόνο επάνω, σύμφωνα με αυτόπτες μάρτυρες, στις Ξύλινες κορόνες του.

6. Η ΜΟΝΟΤΟΞΗ ΓΕΦΥΡΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΔΕΞΙΑΣ

Εκτη στη σειρά είναι η γέφυρα της περιοχής της Παναγίας Δεξιάς, από την οποία, όπως μου είπαν περνάει κάθε χρόνο η πομπή του Επιταφίου της Ενορίας του Αγίου Γεωργίου - Π. Δεξιάς, ένα θέαμα εντυπωσιακό. Η γέφυρα αυτή από το συντάκτη του ΑΣΤΕΡΑ ΒΕΡΟΙΑΣ αποκαλείται "η παρά την Καραχμέτην" και με μία δόση υπερβολής αναφέρεται ότι είχε γίνει επιτομόρρονη, ενώ το

ακριβέστερο είναι πως από αυτήν είχε απομείνει σχεδόν απείραχτη μόνο η καμάρα της, ενώ όλο το άλλο υλικό της είχε αρπαχτεί από τα ορμητικά νερά του Τριπόταμου που είχαν περάσει από πάνω της.

Μαζί με τις περισσότερες πέτρες της γέφυρας

της Παναγίας Δεξιάς ο Τριπόταμος εξαφάνισε το 1935 και το εξοχικό κέντρο "Καραχμέτη" και την ομώνυμη θρύση με το κρύο νερό, μια από τις επώνυμες θρύσες της αβιάς Βέροιας.

Η θρύση "Καραχμέτη" ήταν ίσως κτίσμα, προ-

Η γέφυρα της Παναγίας Δεξιάς (Καραχμέτη Σινάν Μπέν) όπως ήταν πριν το 1935.

σφορά μνήμης, κάποιου μουσουλμάνου, που ονομαζόταν Καρά - Αχμέτ (ο μαύρος ή ο άγριος ή το παλικάρι ο Αχμέτ) και έδωσε, όπως φαίνεται, το όνομά της στην εξοχική αυτή περιοχή αλλιώς και στη γέφυρα κάνοντας να λησμονηθεί το παλιότερο όνομα που πρέπει να ήταν "γέφυρα του Σινάν Μπέη".

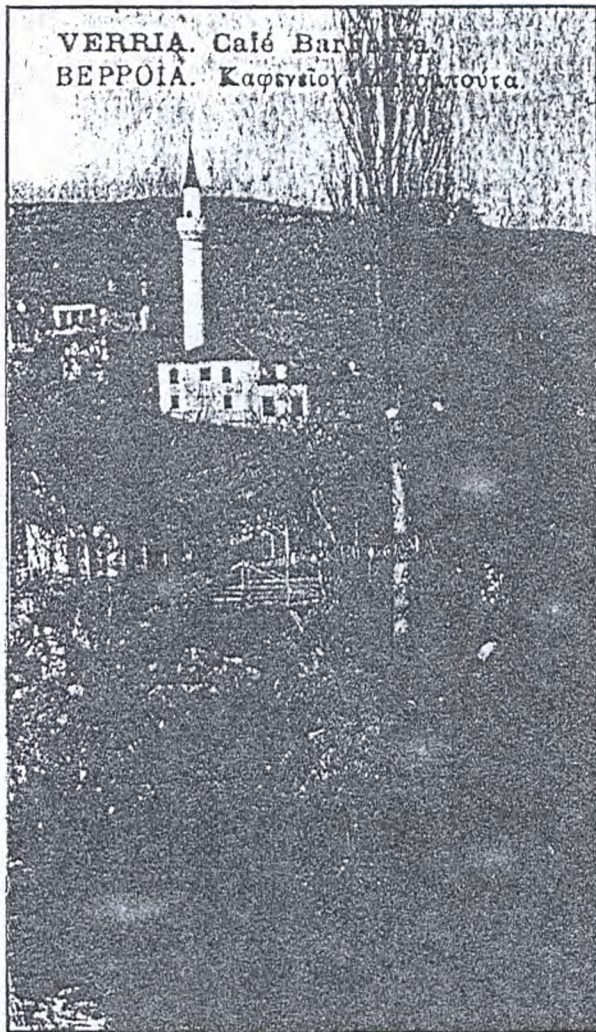
Γιατί η μονότοξη αυτή πέτρινη γέφυρα, κατά πάσα πιθανότητα, είναι η μόνη, ως τώρα τουλάχιστον, που μπορεί να ταυτιστεί με αναφερόμενη από τον Τούρκο περιηγητή και συγγραφέα Εβλιγιά Τσελεμπί, ο οποίος επισκέφθηκε τη Βέροια το 1668. Το εγκώμιό της, έκφραση θαυμασμού του Τούρκου περιηγητή, που προαναφέρθηκε, δεν νομίζω ότι αφήνει αμφιβολίες για την ταυτότητά της. Πρέπει να είναι "η

υποδειγματική γέφυρα του Σινάν Μπέη" και να χρονολογείται ή στις 23.12.1585 ή στις 11.12.1586. Αυτή η χρονολογία συμπεραίνεται από χρονόγραμμα που έφερε η γέφυρα σύμφωνα με τη μαρτυρία του Εβλιγιά Τσελεμπί.

Το ότι ο Τούρκος περιηγητής δεν μνημονεύει καμιά άλλη από τις γέφυρες της Βέροιας σε συνδυασμό με τη φράση

τη σχετική με τη γέφυρα του Σινάν Μπέη στην οποία λέει πως αυτή θρискόταν στο δημόσιο δρόμο, μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι από τη γέφυρα αυτή μπήκε στη Βέροια προερχόμενος από τη Νάουσα. Ενώ το ότι δεν αναφέρει τις δύο

άλλες δίτοξες πέτρινες γέφυρες της Βέροιας, "τη γέφυρα του Φούρναρη, και τη "γέφυρα του Σταυρού ή του Χατζηκάβουρα" μας υποχρεώνει να υποθέσουμε ότι αυτές χτίστηκαν έπειτα από το 1668.

Η γέφυρα της Μπαρμπούτας σε άλλη εποχή και σε διαφορετικό σχέδιο από εκείνο της πρώτης.

ΟΙ ΠΑΛΙΕΣ ΓΕΦΥΡΕΣ

ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ (3ο)

7. Η ΔΙΤΟΞΗ ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ Ή ΤΟΥ ΧΑΤΖΗΚΑΒΟΥΡΑ

Η οργή του Τριποτάμου δεν καταλάγιασε ούτε μπροστά στη διτοξη γέφυρα απ' την οποία γινόταν η κατάδυση του Τιμίου Σταυρού κατά τον Αγιασμό των Υδάτων την ημέρα των Θεοφανείων. Την άρπαξε κι αυτήν συθέμελα.

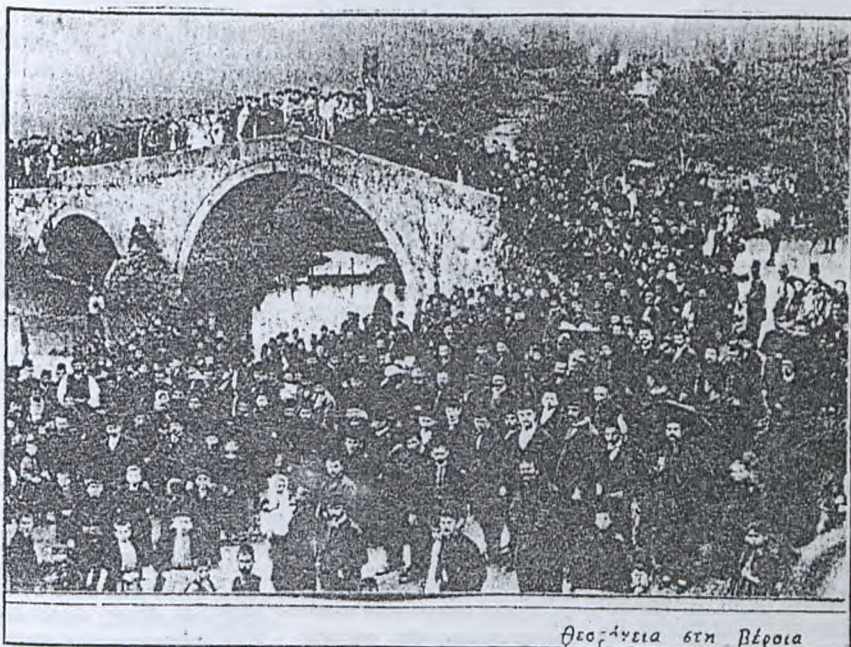
Η γέφυρα αυτή που συνέδεε τη Βέροια με τις περιοχές που βρίσκονταν πέρα από τις βόρειες ό-

χθες του Τριποτάμου, Νάουσα, Εδεσσα, Γιαννιτσά σε φωτογραφία, που υπάρχει στην ιστορία της Βέροιας του Α.Ε. Χριστοδούλου, αναγράφεται ως γέφυρα "του Σταυρού ή του Χατζηκάβουρα", ενώ ο Συντάκτης του ΑΣΤΕΡΑ το 1935 την αποκαλεί "η παρά τα σφαγεία γέφυρα", επειδή δίπλα της βρίσκονταν τότε τα σφαγεία.

Στο ύψωμα που υπήρχε στα νότια της γέφυρας "του Σταυρού" βρισκόταν ένα από τα εξοχικά κέ-

ντρα της παλιάς Βέροιας, το γνωστό "ΜΟΥΑΡΙΦ" ή "ΜΑΡΙΦ". Με το τούρκικο αυτό όνομα, που σημαίνει ΓΝΩΡΙΜΟΣ (μα - ρούφ) ή μάλλον ΓΝΩΡΙΜΙΑ (μου - αρεφέ), φαίνεται ότι ήταν γνωστή όλη η περιοχή που απλωνόταν από τη

διασταύρωση των οδών Βέροιας - Θεσσαλονίκης και Βέροιας - Νάουσας, ως το Κτηνιατρείο. Το τούρκικο όνομα του εξοχικού κέντρου εξακολουθούσε να χαρακτηρίζει την περιοχή και όταν είχε γίνει ο αυ-

Θεοφάνεια στη Βέροια

Η διτοξη γέφυρα του "Σταυρού" ή "του Χατζηκάβουρα" γύρω στα 1903.

τήν το Δημοτικό Κοιμητήριο (δεκαετία του 1920) ώσπου το εκτόπισε ο Αγίος Αθανάσιος με την εκκλησιά του που ιδρύθηκε στα 1930. Ας σημειωθεί ότι στην περιοχή αυτή γίνονταν κάποτε και οι αγοραπωλησίες ζώων (ζωοπάζαρο).

8. Η ΓΕΦΥΡΑ ΒΕΡΟΙΑΣ - ΝΑΟΥΣΑΣ

"Η γέφυρα του επαρχιακού δρόμου Βέροιας - Νάουσας" στην περιοχή της "Μόδιας" δεν πρέπει να είναι πολύ παλιά. Κατασκευάστηκε μάλλον γύρω στις αρχές του εικοστού αιώνα, όταν άρχισαν και στην περιοχή μας να κυκλοφορούν αυτοκίνητα, οπότε οι παλιές γέφυρες "του Φούρνου" και "του Σταυρού" δεν ήταν πια κατάλληλες για το νέο συγκοινωνιακό μέσο.

Η γέφυρα αυτή, σύμφωνα με το συντάκτη του Α-

ΣΤΕΡΑ ΒΕΡΟΙΑΣ, μόνο ελαφρές ζημιές έπαθε από την πλημμύρα του 1935, γιατί ο Τριπόταμος βρήκε διέξοδο προς τα βόρεια και μπήκε σε νέα κοίτη. Παρέμεινε λοιπόν σε χρήση, μετά την αποκατάσταση φυσικά των ελαφρών ζημιών, όπως ήταν και πριν το 1935, ώσπου τα τελευταία χρόνια απέκτησε μεγαλύτερο πληθός για να ανταποκρίνεται καλύτερα την αυξημένη κίνηση.

Η περιοχή της γέφυρας Βέροιας - Νάουσας ήταν παλιότερα γνωστή ως "Μόδια".

Το τοπωνύμιο αυτό είναι κατά πάσα πιθανότητα λατινικής προέλευσης και μάλλον παράγεται από το λατινικό ουσιαστικό

modius ή modium. Ο μόδιος (modius) και το μόδιον ή το μόδι (modium) ήταν στα ελληνιστικά, τα βυζαντινά αλλήλα και τα χρόνια της τουρκοκρατίας γνωστή μονάδα μέτρησης σιτηρών κυρίως αλλήλα και χωραφιών.

Δεν αποκλείεται να συνδέεται το τοπωνύμιο "Μόδια" με το τοπωνύμιο της γειτονικής περιοχής "Φόρος" αν και θα περιμέναμε να υπήρχε κατά συνέπεια και δεύτερη "Μόδια" κοντά στον Παλαιόπορο, στην νοτιοανατολική πλευρά της Βέροιας, στην περιοχή της εκκλησιάς της Παναγιάς της Παλαιοφορτίσας.

"Η γέφυρα της Μόδιας" δεν αποκλείεται να είναι σύγχρονη με την παλιά γέφυρα του δρόμου Βέροιας - Κοζάνης, η οποία βρίσκεται κοντά στο Εξοχικό Κέντρο "Ψαροπούλια" δίπλα στην καινούργια και πιο πηχιά που χρησιμοποιείται τώρα.

ΟΙ ΝΕΕΣ ΓΕΦΥΡΕΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Από τις νέες γέφυρες της Βέροιας, αυτή που βρίσκεται τώρα στην περιοχή της γέφυρας "του Σταυρού" σίγουρα δεν είναι αντάξια της θέσης της.

Βέβαια όλη η περιοχή "του Ιορδάνη", όπως λέγεται το τμήμα αυτό του Τριπόταμου, στα τελευταία χρόνια υποβαθμίζεται επικίνδυνα και, αν πάει έτσι, σε λίγα χρόνια "δε θα βλέπεται" αν κι εδώ υπάρχει και ο περίφημος λαξευτός τάφος των Ελληνιστικών Χρόνων.

Όμως για να μην κατηγορηθούμε, ότι γκρινιάζουμε από κεκτημένα

ταχύτητα" σημειώνουμε πως η γέφυρα που έγινε πριν από λίγα χρόνια στην περιοχή της γέφυρας "του Φούρνου" είναι καμαρωτή και αθηρινά ώρα, αν και κάπως χαμηλή.

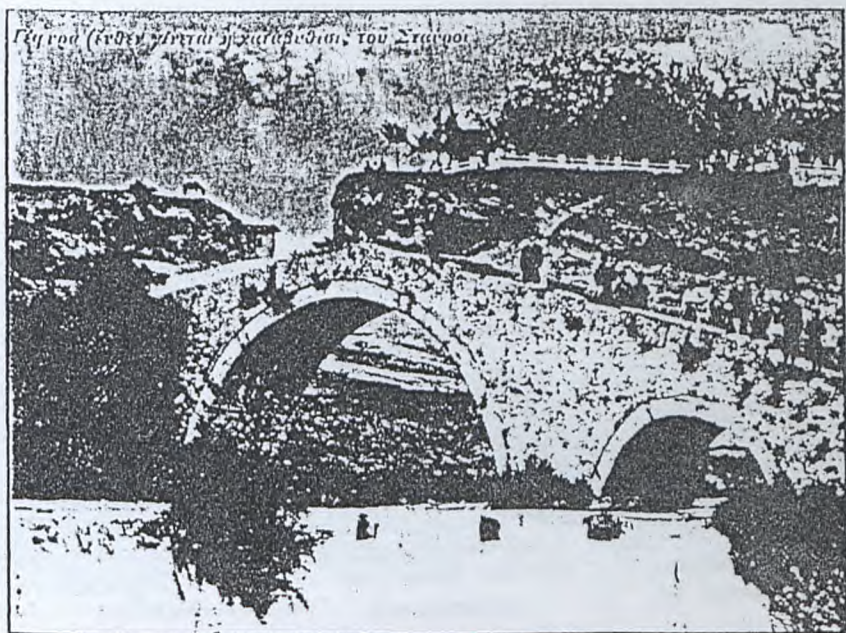
Ας ειπώσουμε ότι δεν θα έρθει και κατά δω "το Ελ Νίνιο" και ότι ο Τριπόταμος δεν θα ξαναθυμώσει ή κι αν τον πιάσουν πάλι τα μεράκια του και μας ξαναγίνει κουβαλητής (Φέρων), δεν θα βρει τίποτε μέσα στην κοίτη του δικό μας κτίσμα άπερικεψιάς, αυθαιρεσίας ή αλαζονείας για να το αρπάξει και να μας ταπεινώσει πάλι.

Πάντως όσο κι αν φυσκώσει, μάλλον δεν θα μπορέσει να φτάσει τη γέφυρα της οδού Θερμοπυλών, που μακάρι να ήταν και τόσο όμορφη όσο είναι ψηλή.

Η ΓΕΦΥΡΑ ΤΗΣ Β. ΒΕΡΓΙΝΑΣ ΉΤΑΝ ΚΑΣΤΡΟΓΕΦΥΡΑ;

Εντύπωση προξενεί στον αναγνώστη "του Αστέρα της Βέροιας" ότι δεν διατυπώνεται καμιά μομφή ούτε εναντίον των τότε δημοτικών αρχών, ούτε εναντίον του κρά-

τους ως υπευθύνων για τα αίτια των καταστροφών από τη μεγάλη θεομηνία, όπως συνήθως γίνεται και όχι εντελώς αδικαιολόγητα, στις μέρες μας. Σχετικά με τον Δήμο μάλιστα αναφέρεται ότι δραστηριοποιήθηκε και ανέθεσε σε γνωστό τότε εργολάβο την κατασκευή ξύλινης γέφυρας "παρά την βρύση της Βασιλίσσας Βεργίνας". Η γέφυρα αυτή έγινε μέσα σε λίγες ώρες και έτσι αποκαταστάθηκε η επικοινωνία με την Ανεάντι Γειτονιά.

Αθήνα άποψη της γέφυρας του Σταυρού ή του Χατζηκάβουρα. Στο ύψωμα φαίνεται το Κέντρο Διασκέδασης "Μουαρίφι" (= Η ΓΝΩΡΙΜΙΑ).

Η ευκολία με την οποία έγινε η ξύλινη γέφυρα της Βασιλίσσας Βεργίνας με βάζει σε πειρασμό να σημειώσω κάτι που περνάει από τη σκέψη μου κάθε φορά που ασχολούμαι με την περιοχή του κάστρου της Βέροιας και ειδικότερα με το χώρο το γνωστό ως "Πλατεία Ωρολογίου, στον οποίο βρισκόταν η

μία από τις δύο ακροπόλεις που είχε η Βέροια στα τελευταία βυζαντινά της χρόνια και ο Πύργος - Παλάτι της Βασιλίσσας Βεργίνας.

Σκέφτομαι δηλαδή μήπως στο σημείο αυτό, όπου βρίσκεται και "η γέφυρα της βασίλισσας Βεργίνας" εδώ που ο Τριπόταμος έχει τόσο βάθος ώστε να μην είναι εύκολα διαβατός, αλλ'όχι και τόσο μεγάλο πλάτος ώστε

να μη μπορεί να γεφυρωθεί εύκολα (μήπως) υπήρχε μια καστρογέφυρα, η

οποία ήταν κατασκευασμένη έτσι που σε περιόδους πολιορκίας να μπορεί να ανυψώνεται και να κατεβαίνει σε ώρες ανάγκης για να χρησιμεύει ως διόδος διαφυγής των πολιορκουμένων ή σχεδίων αιφνιδιασμού και αντιπερισπασμού, σε συνδυασμό πάντα με την ύπαρξη και κάποιων λαγυμίων.

Μια τέτοια χρήση είναι πιθανό να συνέδεσε τη γέφυρα αυτή με τις απεγνωσμένες προσπάθειες της "Βασιλίσσας Βεργίνας" να αποφυγει την αιχμαλωσία και όταν αυτό φάνηκε ότι ήταν ανέφικτο, με την απόφασή της για την υπέρτατη θυσία, που της εξασφάλισε το πέρα-

σμα στην αθανασία.

Δύο γέφυρες καθαίσθητες, οι οποίες, αν δεν είναι για πρακτικούς λόγους ξύλινες, να μοιάζουν με ξύλινες, είναι, όπως φαίνεται, το απαραίτητο συμπλήρωμα για την ολοκλήρωση της φυσιογνωμίας της διατηρητέας αυτής περιοχής της δεμένης άρνηκτα με τη θρυλική βυζαντινή ηρωίδα της Βέργιας, τη Βασιλίσσα Βεργίνα, τους αδικοχαμένους Εβραίους συμπολίτες μας και τη βρύση με το μαγικό νερό, τη Μπαρμπούτα.

Υπάρχουν οι παλιές φωτογραφίες της γέφυρας της Μπαρμπούτας που μπορεί να χρησιμεύσουν για τους μηχανισμούς ως πηγές έμπνευσης.

Ο επισκέπτης - προσκυνητής αυτής της περιοχής της γεμάτης μνήμες, βο-

θημένος από βιβλία και ξεναγούς θα πρέπει να φεύγει σοφότερος, αποστρεφόμενος τον ιμπεριαλισμό και το φασισμό, θύματα των οποίων υπήρ-

ξαν και οι Χριστιανοί και οι Εβραίοι Ελληνες της Βέροιας. Να φεύγει ήττης της ομορφιάς της φύσης, η οποία βοηθάει τον άνθρωπο να ξεπερνά τα εφήμερα και να ταυτίζεται με τα αιώνια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γιάννη Αñεξιάδñ, Βερσιώτικες Αράδες, Βέροια 1984

2. Α.Ε. Χριστοδούδñ, Ιστορία της Βέροιας, Βέροια 1960.

3. Ε. Κουτσογιαννοπούδñ - Ψωμά, Λαογραφικό Βέροιας, 1982

4. Στ. Σβαρνόπουδñ, Γñωσσάριο Βέροιας, Βέροια 1973

5. Β. Δημητριάδñ, Η Κεντρ. και Δυτ. Μακ. κατά τον Εθñγιά Τσεθμñ, Θεσ/νίκη 1973

6. Θ. Γαθρινñίδñ, Τα μουσουλμανικά μνημεία της Βέροιας, εφ. ΛΑΟΣ, 21.1.1998

7. Τριπόταμος, το ποτάμι της Βέροιας, εργασία περιβαθñοντικής ομάδας Φιλñππειου Γυμνασίου Βέροιας, Βερ. 1996

8. Εññνотουρκικό Λεξικό Ι.Π. Παναγιώδñ, Κων/νη 1897.

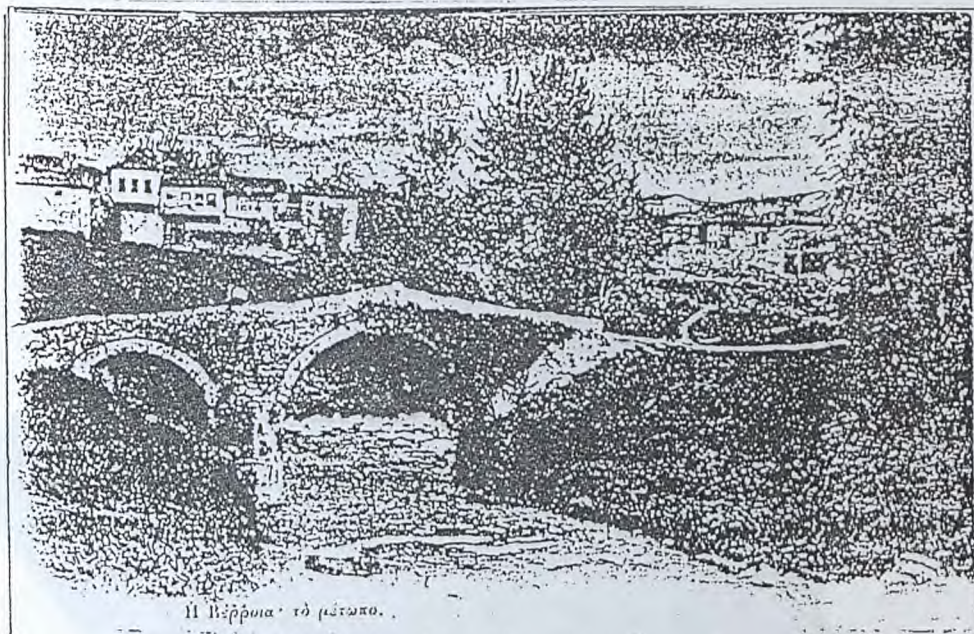
9. Γ.Χιονίδñ, Ιστορία της Βέροιας, τομ. Β' Θεσ/νίκη 1970.

10. Γ. Μεθελίδñ, Οδοιπορικό στο Συν. Προμηθέας Βερ. Βέροια 1995.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ

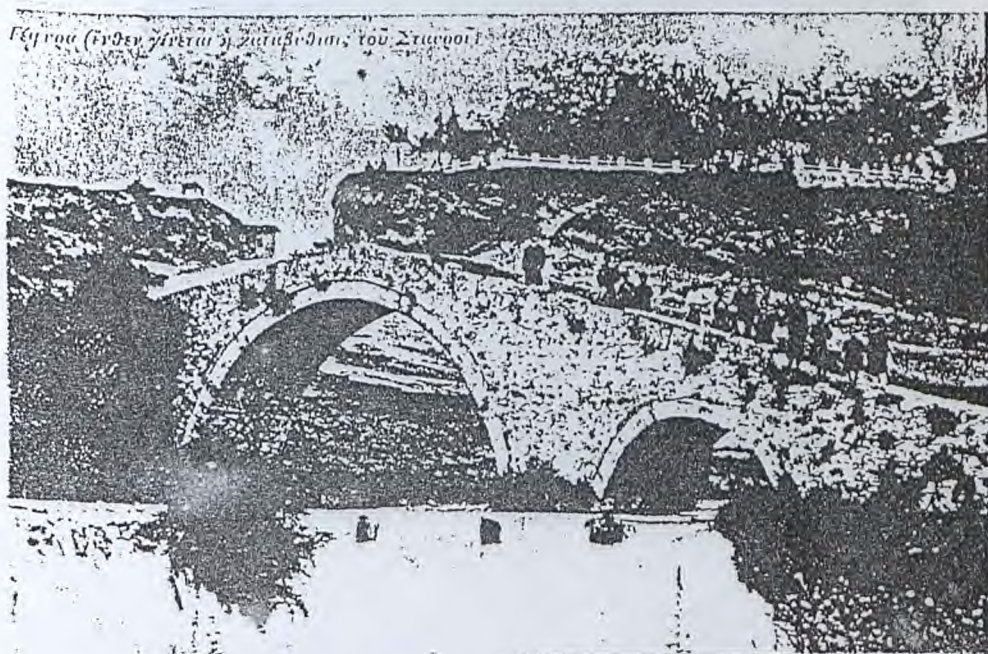
Θα πρέπει για μια ακόμη φορά να ευχαριστήσω τον αγαπñτό και σεβαστό μου φίλο τον κυρ Γιάννη τον Αñεξιάδñ, τον Απόστολο Αγιαννίτη και τον κ. Πέτρο Αξιάδñουλο για τις πολýτιμες πñηροφορίες που μου έδωσαν και τον κ. Γεράσιμο Καθñγιά και τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας, για τις παθιές φωτογραφίες.

Θ.Γ.

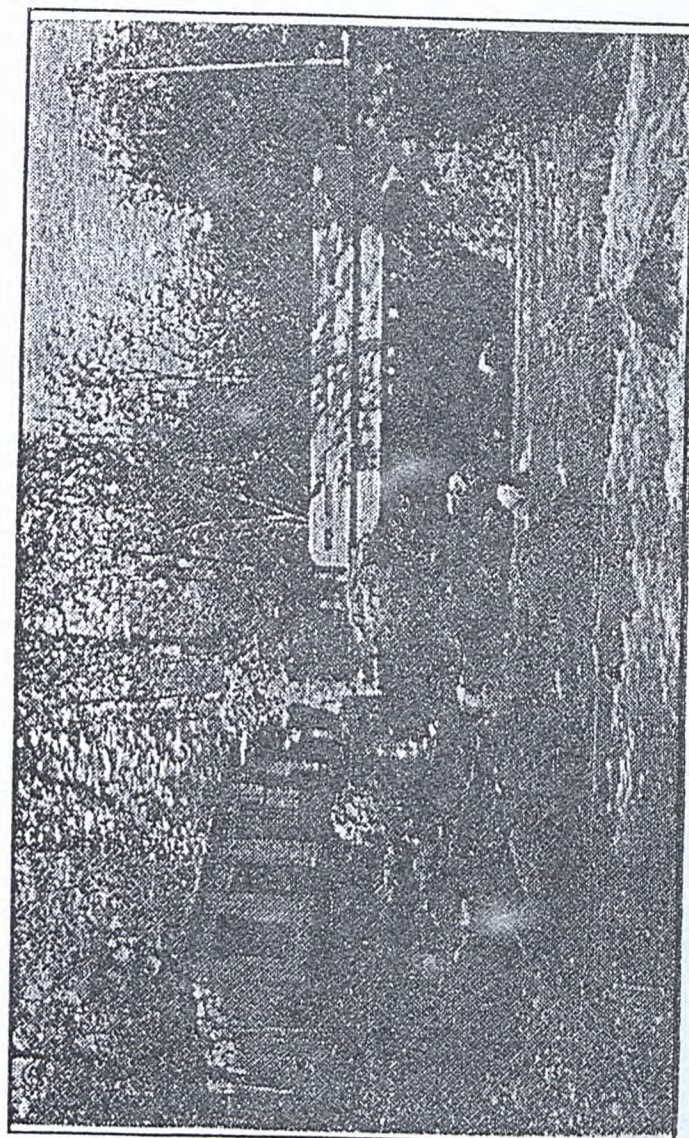
Η Βέρροια· το μέγαλο.

Η ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΦΟΥΡΝΑΡΗ, ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΠΑΡΜΠΟΥΤΑΣ

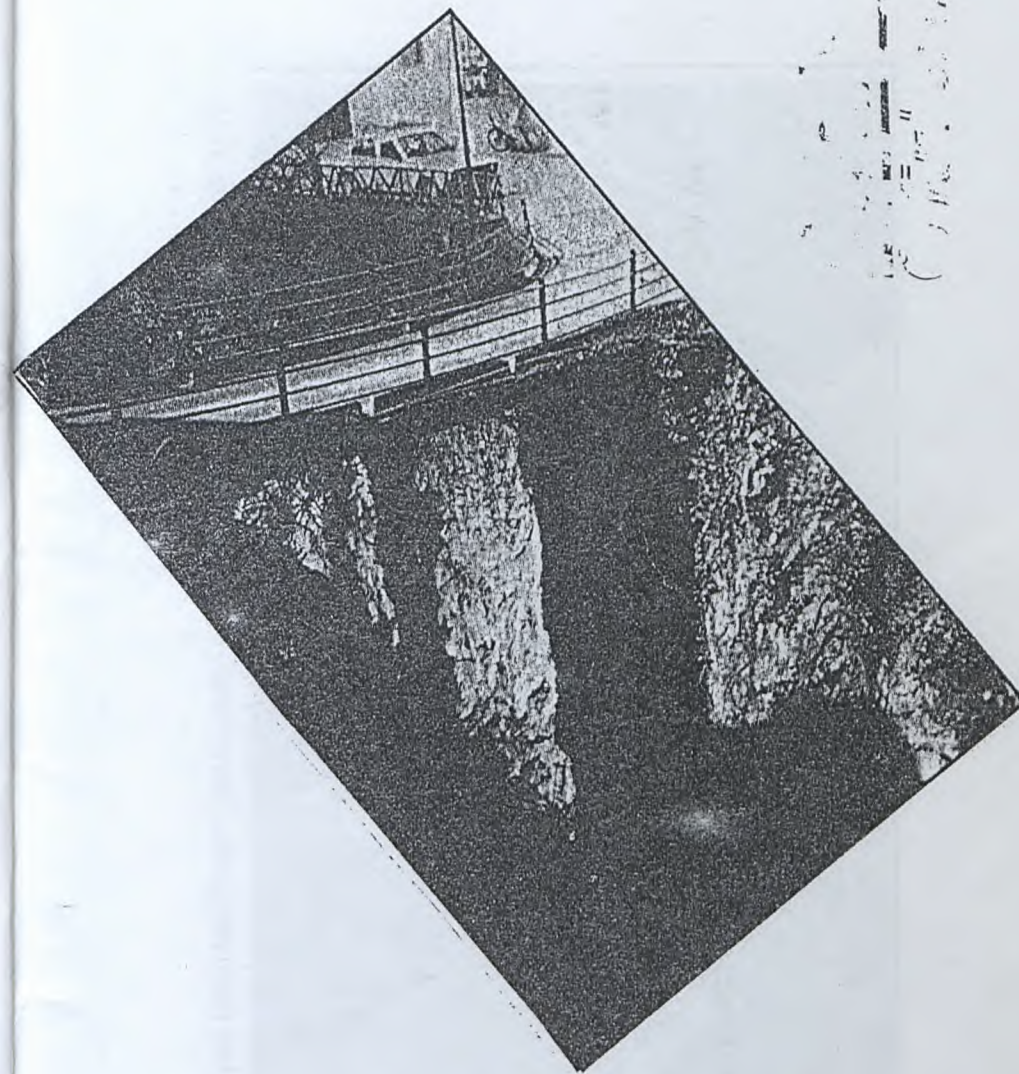

Γέφυρα (πρώην γέφυρα) Στάυρου, του Στάυρου

Η ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ (ΠΕΡΙΟΧΗ "ΧΟΡΔΑΝΗ",
ΤΟΥ ΧΑΤΖΗ ΚΑΘΟΥΡΑ. 43

Η γέφυρα της Μπαρμπούτας όπως ήταν πριν από την πλημμύρα της 18.12.1979.

Η γέφυρα της Βασίλισσας Βεργίνας όπως είναι τώρα

Η γέφυρα της Παναγίας Δεξιάς (Σινάν Μπέν - Καραχμέτ) μετά την πλημμύρα του 1935.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τ
72
ΓΑ